

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND

Avalik õigus

Kairi Lints

**EUROOPA LIIDU LIIKMESRIIKIDE VAHELINE KOHTUOTSUSTE
TUNNUSTAMINE JA SELLEST KEELDUMISE ALUSED**

Juhendaja: *Dr iur.* Katre Luhamaa

TARTU

2025

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. Kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine Euroopa Liidu õiguses	7
1.1. Tunnustamismenetlusest üldiselt.....	7
1.2. Euroopa Liidu kohtuotsuste tunnustamise regulatsioon.....	8
1.3. Täitemenetlus Euroopa Liidus.....	12
1.4. Teised piiriülesed menetlused tsiviilasjades.....	15
1.5. Välisriigi kohtuotsuse tunnustamine Eesti õiguses	20
1.6. Kohtuotsuste tunnustamise üldpõhimõtted Euroopa Kohtu praktikas	21
1.7. Tunnustamise ja keeldumise protsess.....	24
2. Kohtuotsuste tunnustamisest keeldumine.....	28
2.1. Tsiviilõiguslikud lepingulised ja deliktiõiguslikud nõuded.....	28
2.2. Avalik korra klausli rakendamine.....	29
2.2.1 Eesti kohtuotsuste täitmise näited Soome kohtumenetluses.....	33
2.2.2 „Kohtuotsuse“ mõiste EL õiguses	36
2.2.3 Vastuolu riigi põhiväärtuste ja põhiõigustega	38
2.3. Karistusõigusega seotud kohtuotsustest tulenevate tegutsemiskeeldude tunnustamine	45
2.3.1. Ärikeelu tunnustamine.....	45
2.3.2. Loomapidamise keelu tunnustamine	50
KOKKUVÕTE	53
RECOGNITION OF JUDGMENTS BETWEEN MEMBER STATES OF THE EUROPEAN UNION AND GROUNDS FOR REFUSAL.....	56
KASUTATUD ALLIKAD	59

SISSEJUHATUS

Eesti ühines Schengeni viisaruumiga 1. mail 2024.¹ Schengeni viisaruum on 29 Euroopa riigi omavahelisel kokkuleppel, Schengeni lepingu² alusel, loodud ala, kus kaotatud on riikidevaheline piirikontroll. See tähendab, et Schengeni alas elavad inimesed võivad riikide vahel liikuda ilma passita ning lihtsustatud korras elada, õppida või töötada ka väljaspool oma sünni- ja kodakondsusriiki. Praeguseks viisaruumiga liitunud 29 riigist 25 on Euroopa Liidus. Lisaks ühines Eesti 2004. aastal Euroopa Liiduga. Euroopa Liit (edaspidi EL) on majanduslik ja poliitiline riikide ühendus, mille liikmesriigid asuvad valdavalt Euroopas ja mille ühtsed õigusnormid peavad tagama kodanike, kaupade, teenuste ja kapitali vaba liikumise liidu piirides. Seoses liitumisega ühendusega, mis on võimaldanud inimeste, kaupade, teenuste ja kapitali liikumise ühenduse liikmesriikide piires, on paljud isikud kasutanud võimalust õppida, töötada ning elada koduriigist erinevas liikmesriigis. Viimase rahvaloenduse (31.12.2021 seisuga) elab Eestis 21 600 EL kodanikku. Võrdluseks, aastal 2000 elas Eestis rahvaloenduse järgi 4000 EL kodanikku ja 2011. aasta seisuga oli EL kodanikke 6500 elanikku. Praegu moodustavad EL kodanike tuumiku Läti 5000 ja Soome 4700, Leedu 1900, Saksamaa 1800, Prantsusmaa 1300 ja Itaalia 1270 kodanikku.³

Statistikaameti andmetel on eestlasi mujal riikides ligi 185 000 (Eestlaste arvud riikide ametliku statistika põhjal)⁴ ning 2023. aastal oli väljaränne Eestist 12 543 inimest. Kõige rohkem eestlasi elab Soomes – üle 52 000 inimese.⁵ Statistikaamet on kasutanud arvutamiseks erinevaid andmebaase, kuid pigem on need numbrid tõesed kui väärad.

¹ Leping Belgia Kuningriigi, Taani Kuningriigi, Saksamaa Liitvabariigi, Kreeka Vabariigi, Hispaania Kuningriigi, Prantsuse Vabariigi, Iirimaa, Itaalia Vabariigi, Luksemburgi Suurhertsogiriigi, Madalmaade Kuningriigi, Austria Vabariigi, Portugali Vabariigi, Soome Vabariigi, Rootsi Kuningriigi, Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi (Euroopa Liidu liikmesriikide) ning Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi vahel Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi ühinemise kohta Euroopa Liiduga. – RT II 2004, 3, 8.

² Konventsioon, 14. juuni 1985, millega rakendatakse 14. juuni 1985.aasta Schengeni lepingut Beneluxi Majandusliidu riikide, Saksamaa Liitvabariigi ja Prantsuse Vabariigi valitsuste vahel sõlmitud Schengeni lepingut kontrolli järkjärgulise kaotamise kohta nende ühispiiridel. – ELT L 239, 22/09/2000 k 19-62.

³ Statistikaamet. Täna ja 20 aastat tagasi: milliste Euroopa Liidu riikide kodanikud elavad Eestis?, 14.05.2024. – <https://stat.ee/et/uudised/tana-ja-20-aastat-tagasi-milliste-euroopa-liidu-riikide-kodanikud-elavad-estis> (23.04.2025).

⁴ Statistikaamet. Kas eestlasi on maailmas üle või alla miljoni?, 22.02.2023. – <https://rahvaloendus.ee/et/uudised/kas-estlasi-maailmas-ule-voi-alla-miljoni> (23.04.2025).

⁵ Statistikaamet. RV0213U: RAHVAAARVU MUUTUSE KOMPONENDID. – https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvastik_rahvastikunaitajad-ja-koosseis_rahvaarv-ja-rahvastiku-koosseis/RV0213U/table/tableViewLayout2 (23.04.2025).

Töötajate vaba liikumine on Euroopa Liidu asutamislepingust tulenev põhivabadus, mis on kokku lepitud Euroopa Liidu toimimise lepingu⁶ (edaspidi ELTL) artiklis 45 ning mida on aastatega edasi arendatud Euroopa Liidu teiseste õigusaktide ning Euroopa Kohtu praktikaga. EL-i kodanikel on õigus otsida tööd mõnes teises EL-i liikmesriigis, töötada seal tööloaba vajamata, elada selles teises riigis töötamise eesmärgil, jääda pärast töö lõppemist riiki, kus töötati, saada seal võrdset kohtlemist selle riigi kodanikega seoses töö otsimise, töötingimuste ning kõigi teiste sotsiaalsete hüvedega. Samuti võivad Euroopa Liidu kodanikud lasta üle viia sinna riiki, kus nad tööd otsivad või töötavad, oma sotsiaal- ja tervisekindlustuse. Sellist töötajate vaba liikumist kohaldatakse üldiselt ka Islandil, Liechtensteinis ja Norras, mis ei ole Euroopa Liidu, kuid on Euroopa Majanduspiirkonda kuuluvad riigid.

Seega on Euroopa liiduga ühinemisega loodud Eesti kodanikele võimalus oma kodumaalt lahkuda kas ajutiselt või alaliselt. Jättes maha lähedased, varasem elu ja probleemid, kuid ka võlad ja kohustused. Samamoodi on teistel Euroopa riikide kodanikel võimalik samadel eesmärkidel liikuda Eestisse, põgeneses enda probleemide eest või vastupidi – tuues need kaasa. Iga riigi kohtul on jurisdiktsioon oma riigi territooriumi piires ning pädevust üldjuhul teise riigi territooriumile ei laiene. Seetõttu on ka kohtuotsustel ja -määrustel territoriaalne jõud ning võõra riigi nad territooriumil otsest mõju ei oma. Selleks, et võlausaldaja, hageja või lapsevanem saaks nõuda teise riiki liikunud isiku suhtes tehtud kohtuotsuse täitmist, on EL liikmesriigid sõlminud 1968. aastal Brüsseli Konventsiooni⁷, mille alusel allakirjutanud riigi kohustusid lihtsustama kohtuotsuste vastastikust tunnustamist ja täitmist reguleerivaid formaalsusi.

Käesolev töö keskendub peamiselt lepinguliste ja deliktiõiguslike nõuete tunnustamise regulatsiooni rakendumisele, kohtupraktikale ning nende tunnustamisest keeldumise alustele. Töö keskmes on küsimus, millistele tingimustele peavad kohtuotsused vastama, et nad oleks täidetavad Brüsseli konventsiooni riikides ning millal võib teise liikmesriigi kohtu tehtud otsuse täitmata jätta, keskendudes ennekõike keeldumise alusena täitva riigi avaliku korra tingimustele. Lisaks käsitleb töö kohtuotsustega lisakaristusena kehtestatud tegutsemise keeldude piiriülest tunnustamist.

⁶ Euroopa Liidu toimimislepingu konsolideeritud versioon. – ELT C 202, 7.6.2016, p. 1–388.

⁷ 1968 Brussels Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters (Consolidated version) – OJ L 299, 31.12.1972, p. 32–42.

Kohtuotsuste tunnustamisega kaasnevad praktilised probleemid. Peale Euroopa Kohtu viimaste aastate kohtuotsuste tunnustamist käsitlevaid otsused⁸ on tõusetunud küsimus, kas kolmandate riikide kohtuotsuste tunnustamisel välja antud kohtumääruse võrdsustamisel liikmesriigis tehtud otsusega on oht kolmandatest riikidest pärit kohtuotsuste täitmiseks importimiseks ning kas Euroopa Kohtu varasem seisukoht avaliku korra klausli rakendamise kohta võimaldab täitva riigi poolset selle õiguse ärakasutamist.⁹

Kohtuotsuste täitmise kõrval määratakse kohtuotsusega lisakaristusena ka tegutsemise keelde, mille piirulene tunnustamine paneb küsima, kas Soomes ärikeelu saanud isikute tegutsemine Eesti majandustegevuses võib Eesti jaoks olla probleemiks. Kui Eesti jaoks võivad probleemiks olla Soomes ärikeelu saanud isikud, kes Eestis edasi tegutsevad, kas Soome jaoks on probleemiks see, kui needsamad isikud Eesti ettevõtete alt oma tegevust Soomes jätkavad.¹⁰ Kuna ärikeeldu määratakse lisakaristusena ja sellel on ühiskonna turvalisust tagav ülesanne¹¹, on oluline tagada Eestis usaldusväärne majanduskeskkond ning kaitsta võlausaldajaid, aga ka riiki maksude laekumise näol. Eesti seadusandluses ei ole selgelt määratletud keeldu tegutseda välisriigis äriühingu juhtorgani liikmena või muul sarnasel ametikohal. Eesti ja Soome vaheline majandustegevus on üsna tihedalt seotud nii riikide geograafilise asukoha, keelelise suguluse kui ka inimeste töörande ja äritegevuse tõttu.

Õiguskirjanduses on ärikeelu piiriülese mõju kohta märgitud Eesti pankrotiseaduse (PankrS)¹² kontekstis, et selle sõnastusest ei tulene, kas keelul on piiriulene mõju. Sealjuures on autorid aga seisukohal, et ei ole välistatud ka tõlgendus, mille kohaselt PankrS §-s 91 viidatud mõisteid sisustatakse rahvus vahelise eraõiguse reeglitest lähtudes, st määrates selle, kas isik on näiteks juhatuse liikmeks konkreetsele äriühingule, kohalduva õiguse järgi, millisel puhul oleks PankrS §-l 91 piiri ülene mõju, vähemalt teoreetiliselt, olemas.¹³ Nimetatud käsitlusest on välja jäänud aga teiste riikide kohtuotsustega kehtestatud ärikeelud.

Sarnaselt ärikeeluga on Eestis vaidlust tekitanud Soomes loomapidamise keelu saanud isikute tegutsemine Eestis ning on huvirühmasid, kelle jaoks on mõistmatu, miks Eestis Soome loomapidamiskeeldu ei tunnusta ning laseb sealt kohtuotsuste eest põgenenutel siinmail tegevust segamatult jätkata. Samal ajal kui pole selge, kes välisriigis kehtestatud keelul üldse

⁸ EKo C-568/20, J v. H Limited, ECLI:EU:C:2022:264.

⁹ Mostowik, P., & Figura-Góralczyk, E. Ordre public and non-enforcement of judgments in intra-EU civil matters: remarks on some recent Polish-German cases. *Journal of Private International Law*, 18(2), 317–336, 2022. – Kättesaadav: <https://doi.org/10.1080/17441048.2022.2097214> (23.04.2025).

¹⁰ Selle küsimuse on tõstatanud hiljuti nii Eesti kui Soome ajakirjandus.

¹¹ RKKKo 3-1-1-18-17, p 13.

¹² Pankrotiseadus – RT I, 14.03.2025, 17.

¹³ Torga, M., Sarv, J. Äri- ja ettevõtluskeeldude piiriulene mõju. *Juridica* 2017/8, lk 553.

mingisugust mõju Eesti territooriumil on. Käesolevalt ei ole loomapidamise keelu piiriülest rakendamist käsitletud ning igasugune kohtupraktika selles osas puudub. Käesolevas töös on selle käsitletud ka selle probleemi olemust.

Magistritöö põhiosa on jaotatud kaheks peatükiks. Esimeses peatükis analüüsitakse ja süstematiseeritakse tunnustamise ja täimisega või sellest keeldumisega seotud regulatsiooni ning selle tõlgendamiseks kasutatavat Euroopa Kohtu praktikat. Tunnustamise ja sellest keeldumise protsessi näitlikustatakse peamiselt Eesti rakendamispraktika näitel. Teises peatükis analüüsitakse tsiviilõiguslike nõuete tunnustamist ning mõnda kriminaalõiguslikku kohtuotsuste tunnustamist nagu ärikeeld või loomapidamisekeeld. Tööst on mahupiirangu tõttu välja jäetud perekonnaõiguslikud nõuded, sh elatis.

Metoodikana on kasutatud ennekõike õigusdogmaatilist meetodit ehk eesmärgiks on selgeks teha kehtiva õiguse sisu ja piirid. Soome ja Eesti kohtupraktika analüüsimisel on kasutatud funktsionaalset võrdlevat meetodit. Võrreldud on riiklikku seadlusandlust, teiste liikmesriikide kohtupraktikat ja Euroopa Kohtu praktikat. Euroopa Liidu õiguses on kohtuotsuste tunnustamisel pretsedendiks Euroopa Kohtu *Dieter Krombach v André Bamberski (C-7/98)* lahend¹⁴, mistõttu sellest varasemaid ei ole peetud vajalikuks käsitleda. Eesti kohtupraktika puhul sarnast ajapiiri ei ole seatud. Töös ei seata kahtluse alla EL õiguse rakendamise esimuse eeldust.¹⁵

Magistritööd kõige enam iseloomustavad märksõnad on: Euroopa Liidu õigus, tunnustamine, avalik kord, ärikeeld.

¹⁴ EKo C-7/98, *Dieter Krombach v André Bamberski*, ECLI:EU:C:2000:164.

¹⁵ Schütze, R. „Chapter 6. European Law II: Nature—Primacy/Pre-emption.“ *European Constitutional Law* (3rd ed). Oxford: Oxford University Press. 2021.

1. Kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine Euroopa Liidu õiguses

1.1. Tunnustamismenetlusest üldiselt

Kohtuotsuse tunnustamine on kohtuotsuse kehtivaks tunnistamine ehk nn *exequatur*-menetlus, mis tähendab teise riigi kohtuotsuse täidetavaks tunnistamist tunnustava riigi territooriumil.¹⁶ Tunnustamine on aga eelduseks sellele, et kohtuotsust oleks võimalik täita ka selles riigis, milles kohtuotsus muidu mõju ei oma. Seoses inimeste, tööjõu ja kapitali vaba liikumisega on EL kontekstis selge, et kohtuotsusele tuleb tagada ka mõju kaugemale otsuse teinud riigi territooriumist, kuna õiguskindluse tagamiseks peab välisriiki kolinud kohustatud isiku suhtes kohtuotsust ka täita saama. Vastasel juhul muutuks kohtus oma õiguste kaitsmine piiriülestes juhtumites üleüldse kaheldavaks.

Kohtuotsuste tunnustamisel on üldisteks põhimõteteks Euroopa Liidus on¹⁷:

1) automaatne kohtuotsuste tunnustamine – Euroopa Liidu õiguses on kehtestatud, et ühe liikmesriigi kohtuotsus peab olema automaatselt tunnustatud teistes liikmesriikides ilma, et oleks vaja erimenetlusi või tunnustamise otsuseid. Need erandid on väga piiratud, neid tuleb tõlgendada kitsendavalt ja nad kehtivad vaid teatud tüüpi otsuste puhul;

2) täitmise tagamine – kui otsus on tunnustatud, võib pool, kelle kasuks on otsus tehtud, taotleda selle täitmist teises EL liikmesriigis. Selliseks täitmiseks on vajalik, et otsus oleks vormistatud teatud tingimuste järgi, nt vandetõlgi tõlgitud või väljastatud sertifikaadiga, et täitval riigil oleks otsuse sisu mõistetav.

Kohtulikku menetlust, mis läbida tuleb selleks, et võlausaldaja saaks selle riigi kohtult, kus ta kohtulahendi täitmist soovib, tõendi kohtulahendi täidetavuse kohta, nimetatakse *exequatur*-menetluseks¹⁸ ja see loodi 1968. aasta Brüsseli Konventsiooni (1968 Brussels Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters) artikliga 31.¹⁹ Viimast asendab Nõukogu määrus (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise

¹⁶ Draft programme of measures for implementation of the principle of mutual recognition of decisions in civil and commercial matters (Meetmeprogramm tsiviil- ja kaubandusajades tehtud otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõtte rakendamiseks (2001/C 12/01)) – Kättesaadav: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001Y0115\(01\)&qid=1480942913586&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001Y0115(01)&qid=1480942913586&from=EN).

¹⁷ Põhimõtted tulenevad muudatustest, mida Brüssel I määruse uuestisõnastamisega artiklite 36-42 kohaselt eesmärgiks võeti.

¹⁸ Mulla, M., *Exequatur* menetlus Euroopa Liidu liikmesriigi kohtulahendi täitmise protsessis ning selle võimalik kaotamine Brüssel I määrusest. Magistritöö, 2012

¹⁹ 1968 Brussels Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters. – OJ L 299, 31.12.1972, p. 32–42.

kohta tsiviil- ja kaubandusajades (edaspidi Brüsseli I määrus)²⁰, mille uuesti sõnastatud (edaspidi Brüssel I *bis*) versioon allkirjastati 12. detsembril 2012²¹.

Eesti ei ole Brüsseli konventsiooniga liitunud, kuna Brüsseli konventsioon asendati Brüssel I määrusega enne seda, kui Eesti Euroopa Liiduga liitus. See aga ei tähenda, et Eesti kohtud ei saaks Brüsseli konventsiooni alusel tehtud Euroopa Kohtu lahendeid kasutada Brüssel I *bis* määruse tõlgendamisel.²² Brüssel I *bis* määruse preambula punkt 34 sätestab, et tagada tuleks 1968. aasta Brüsseli konventsiooni, määruse (EÜ) nr 44/2001 (Brüssel I) ja Brüssel I *bis* määruse vaheline järjepidevus. Riigikohus on 2010. aasta määruses märkinud, et lähtuvalt Brüssel I määruse art-st 68, saab Brüssel I määruse tõlgendamisel arvestada ka nende Euroopa Kohtu lahenditega, mis on tehtud nimetatud määrusele eelnenud Brüsseli konventsiooni kohta.²³ Täpselt sedasama ütleb ka Brüssel I *bis* artikkel 68.

1.2. Euroopa Liidu kohtuotsuste tunnustamise regulatsioon

Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile on tagatud Euroopa inimõiguste konventsiooni artikliga 13 ja EL põhiõiguste harta artikliga 47. See õigus on õigusmõistmisele juurdepääsu üks põhiline osa, mis võimaldab isikel taotleda oma õiguste rikkumise hüvitamist. Erinevad õiguskaitsevahendid aitavad heastada eri liiki rikkumisi.²⁴ Euroopa inimõiguste konventsiooni artiklil 13 ja EL põhiõiguste harta artiklil 47 on erinev kohaldamisala. Artiklis 13 on sätestatud õigus nõuda tõhusat õiguskaitsevahendit riigivõimude ees vaieldavate kaebuste korral konventsioonis ette nähtud õiguste rikkumiste üle.²⁵ EL põhiõiguste harta artikkel 47 nõuab EL õigusest tulenevate õiguste tõhusat kaitset kohtus.^{26; 27} Harta artikkel 47 põhineb Euroopa inimõiguste konventsiooni artiklil 13, kuid sätestab ulatuslikuma kaitse. Artikkel 47 sätestab

²⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus nr 44/2001, 22. detsember 2000, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades. – OJ L 12, 16.1.2001, p. 1–23.

²¹ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 1215/2012, 12. detsember 2012, kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (uuesti sõnastatud). – OJ L 351, 20/12/2012, p. 1–32.

²² Torga, M. „Euroopa Liidu tasandil tsiviilkohtumenetlust reguleerivate määruste rakenduspraktika: Balti riikide kogemus“. Uurimus. Balti riikide kogemus (Eesti osa). 2012.

²³ RKTKm 3-2-1-117-10, p 16.

²⁴ EIÕK, Guide on Article 13 of the European Convention on Human Rights. Kättesaadav: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_13_eng (27.04.2025).

²⁵ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon – RT II 2010, 14, 54.

²⁶ Euroopa Liidu põhiõiguste harta – ELT C 202, 7.6.2016, p. 389–405.

²⁷ Gutman, K. (2019). The Essence of the Fundamental Right to an Effective Remedy and to a Fair Trial in the Case-Law of the Court of Justice of the European Union: The Best Is Yet to Come? German Law Journal, 20(6), 884–903. – Kättesaadav: doi:10.1017/glj.2019.67

õiguse õiguskaitsevahendile kohtus ning see kehtib kõikidele õigustele ja vabadustele ELi õiguses. See ei ole piiratud hartas ette nähtud õigustega.²⁸

ELi põhiõiguste harta artikkel 47 kehtib EL rakendusallas ning hõlmab kõiki õigusaktides sätestatud õiguseid ja vabadusi, sealhulgas tuleb seda rakendada teatud täiendavate majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste juures, kuid üksnes juhul, kui liikmesriigid kohaldavad konkreetse asja lahendamisel EL õigusi.²⁹ Needsamad Euroopa inimõiguste konventsioon ja EL põhiõiguste harta on ka olulised EL siseselt kohtuotsuste tunnustamisest keeldumisel tuginemisel.³⁰

Eestis automaatselt ei tunnustata ega täideta teises välisriigis tehtud tsiviilkohtu otsust, vaid otsust tunnustatakse ja täidetakse üksnes juhul, kui see on eraldi kokku lepitud kas Eestile siduva välislepinguga, on sätestatud EL-i õigusaktides või siseriiklikus seaduses. Esmalt rakendatakse vastava valdkonna EL-i õigusakte, mis on EL-i riikide vahelistes suhetes ülimuslikud nii rahvusvaheliste lepingute kui ka siseriiklike õigusaktide ees. Teatud tsiviilkohtuotsused on EL-is vahetult täitmisele pööratavad.

Euroopa Liidu Lepingu (edaspidi ELL) artikli 4 lõike 3 järgi peavad EL liikmesriigid võtma asjakohaseid üld- või erimeetmeid, et tagada EL õigusaktidest tulenevate kohustuste täitmine.³¹ See on lojaalse koostöö põhimõte. Peale selle peavad liikmesriigid ELL artikli 19 kohaselt sätestama tulemusliku õiguskaitse tagamiseks vajaliku kaebeõiguse EL õigusega hõlmatud valdkondades.³² Artikli 67 lõike 3 kohaselt püüab Liit tagada kõrge turvalisuse taseme kuritegevuse, rassismi ja ksenofoobia vältimise ja nende vastu võitlemise meetmetega, politsei ja õigusasutuste ning muude pädevate asutuste tegevuse koordineerimise ja koostöö tagamise meetmetega, samuti kriminaalasjades tehtud kohtuotsuste vastastikuse tunnustamisega ning vajaduse korral kriminaalõiguse alaste õigusaktide lähendamise. Sama sätte lõike 4 kohaselt hõlbustab Liit õiguskaitse kättesaadavust eelkõige tsiviilasjades tehtud kohtuotsuste ja kohtuväliste otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõtte kaudu.

²⁸ Õiguskaitse kättesaadavust käsitleva Euroopa õiguse käsiraamat. Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet ja Euroopa Nõukogu. 2016. Lk 90.

²⁹ Applying the Charter of Fundamental Rights of the European Union in law and policymaking at national level – Guidance. 2018. – Kättesaadav: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-charter-guidance_en.pdf (27.04.2025).

³⁰ *Ibid.*

³¹ Euroopa Liidu leping. Konsolideeritud versioon – ELT C 202, 7.6.2016 lk 13–46.

³² Õiguskaitse kättesaadavust käsitleva Euroopa õiguse käsiraamat. Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet ja Euroopa Nõukogu. 2016. Lk 19.

Euroopa Liiduga ühinedes on Eesti ühinenud ka Brüssel I määrusega, mis võimaldab tsiviilasjades teatud liikmesriigi kohtus tehtud otsuse või lahendi täitmist nõuda teises EL liikmesriigis. Määrused on tervikuna siduvad ja vahetult kohaldatavad kõikides liikmesriikides kooskõlas Liidu Toimimise Lepingu artikliga 288 lg 2. 1968. aastal loodi tsiviil- ja kaubandusajades Brüsseli Konventsiooniga liikmesriikide kohtulahendite vastastikuse tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise süsteem lihtsa harmoniseeritud vahemeetme *exequatur*-menetluse kaudu. Kuna oluline oli ühtlustada eeskirju kohtualluvuse konflikti kohta ning lihtsustada vorminõudeid, liikmesriikide kohtuotsuste vastastikune tunnustamine ja täitmine oleks kiire ja lihtne, võeti 22. detsembril 2000 vastu Brüssel I määrus. Nimetatud määrus hakkas Eesti suhtes kehtima Euroopa Liiduga liitumisega ehk alates 1. maist 2004. Määrusel ei ole tagasiulatuvat jõudu ja seda saab rakendada kohtuotsustele, mis on tehtud alates 1. maist 2004. Euroopa komisjon võttis 21. aprillil 2009 vastu aruande nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 (kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades) kohaldamise kohta. Aruande punktis 1 järeldati, et üldiselt toimib Brüssel I määrus rahuldavalt, kuid soovitav on tõhustada selle teatavate sätete kohaldamist, et hõlbustada veelgi kohtuotsuste vaba liikumist ja parandada veelgi õiguskaitse kättesaadavust. Kuna sellesse tuli teha mitmeid muudatusi, tuli kõnealune määrus selguse huvides uuesti sõnastada.³³

Brüssel I määruse uuesti sõnastamise järgselt ei nõua EL-i liikmesriigis tehtud teatud kohtuotsuste täitmine enam, et esimese astme kohus kinnitaks kohtuotsuse esmalt täidetavaks, s.t Brüssel I *bis* määrusega kaotati *exequatur*-menetlus. Täitmisavaldus esitatakse otse täitva riigi täitevasutusele. Brüssel I määrusega on oluliselt lihtsustatud tsiviil- ja kaubandusajades liikmesriikide kohtulahendite vastastikuse tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise süsteemi. *Exequatur*-menetluse kaotamisel Brüssel I määrusest enne määruse välja andmist oli kaalumisel ka avaliku korra klausli võimalik kaotamine kohta, kuid siiani pole seda klauslit määrusest eemaldatud.³⁴

Alates 10. jaanuarist 2015 hakkas kehtima Brüssel I *bis* määrus, mis on tänaseni peamine alusdokument, millele kohtuotsuste täitmisel EL siseselt tuginetakse. Määruse alla kuuluvaid kohtuotsuseid, kohtumääruseid ja ametlikke dokumente saab täita vahetult teises EL liikmesriigis. Määrust kohaldatakse tsiviil- ja kaubandusajade suhtes igat liiki kohtutes kuid ei

³³ Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, Nõukogule ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele nõukogu määruse (EÜ) nr 44/2001 (kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades) kohaldamise kohta. – Kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009DC0174> (23.04.2025).

³⁴Mulla, M., *Exequatur* menetlus Euroopa Liidu liikmesriigi kohtulahendi täitmise protsessis ning selle võimalik kaotamine Brüssel I määrusest. Magistritöö, 2012.

kohaldada maksu-, tolli- ja haldusajade suhtes ega riigi vastutuse suhtes tegevuse või tegevusetuse eest riigivõimu teostamisel (*acta iure imperii*). Määrust ei kohaldata ka füüsiliste isikute õigus- ja teovõime, abielusuhetest või suhtele kohaldatava õiguse kohaselt abielule sarnase toimega suhtest tulenevad varaliste õiguste suhtes, ega kohaldata ka pankrotimenetluses, maksejõuetute äriühingute või muude juriidiliste isikute likvideerimismenetluses, kohtumenetluses, kompromissi tegemise ja muudes sellistes menetlustes. Samuti mitte sotsiaalkindlustuses ja vahekohtumenetlustes. Perekonna-, sugulus-, abielu- või hõimlussuhetest tulenevad ülalpidamiskohustuste kohta on välja antud Nõukogu 18. detsembril määrus (EÜ) nr 4/2009, kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes³⁵ ning Nõukogu 25. juunil 2019.a määrus (EL) 2019/1111, 25. juuni 2019, mis käsitleb kohtualluvust, abieluasjade ja vanemliku vastutusega seotud kohtuasjades tehtud lahendite tunnustamist ja täitmist ning rahvusvahelisi lapsrööve (uuesti sõnastatud)³⁶. Määruse kohaldamise alast jäävad välja ka testamendid ja pärimine, sealhulgas surma tagajärjel tekkivad ülalpidamiskohustused. Brüssel I *bis* määrust täiendab siseriiklik kohtu pädevuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusõiguse valdkonnas tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 619 jj.³⁷

Brüssel I *bis* määrust kasutatakse enamasti kohtualluvuse määramisel piiriülestel juhtudel, kus õigussuhtel on puutumus teise riigi õiguskorraga, s.o peamiselt siis kui õigussuhtes on „välismaine element“ ehk kas välisriigi kodanik, välisriigi elukoht/asukoht, välisriigi vara või näiteks välisriigis asuv kinnisvara. Määruse III peatükk käsitleb kohtuotsuste tunnustamist ja täimist, mille artikli 36 kohaselt tunnustatakse ühes liikmesriigis tehtud kohtuotsust teistes liikmesriikides ühegi erimenetluseta. Lisaks sätestab artikkel 52, et ühes liikmesriigis tehtud kohtuotsus ei kuulu ühelgi juhul taotluse saanud liikmesriigis sisulisele läbivaatamisele. Pool, kes soovib ühes liikmesriigis tugineda teise liikmesriigi kohtu otsusele, peab kohtuotsuse koopias ning artikli 53 kohast lisas I olevat vormi järgi tunnistuse (*certificate*) esitama otse täitevasutusele.

Kuna Brüssel I *bis* määrus jõustus 10.01.2015, siis juhul, kui kohtuvaidlus on algatatud enne 9.01.2015, tunnustatakse ja täidetakse kohtuotsust vastavalt Brüsseli I määrusele, isegi kui

³⁵ Nõukogu määrus (EÜ) nr 4/2009, 18. detsember 2008, kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes. – ELT L 7, 10.1.2009, p. 1–79.

³⁶ Nõukogu määrus (EL) 2019/1111, 25. juuni 2019, mis käsitleb kohtualluvust, abieluasjade ja vanemliku vastutusega seotud kohtuasjades tehtud lahendite tunnustamist ja täitmist ning rahvusvahelisi lapsrööve (uuesti sõnastatud). – ELT L 178, 2.7.2019, p. 1–115.

³⁷ Tsiviilkohtumenetluse seadustik – RT I, 03.04.2025, 2.

kohtuotsus tehti 10.01.2016. Viimati nimetatud kohtuotsuse täitmine eeldab seega, et täidesaatva riigi kohus kinnitab esmalt otsuse täitmisele pööratavaks, nagu on sätestatud Brüsseli I määruses. Määrus kehtib ka Taani suhtes.

1.3. Täitemenetlus Euroopa Liidus

Kohtuotsuse tunnustamisega on olemuslikult seotud kohtuotsuse täitmine. Täitmine on kohtulahendi resolutsioonis sisalduva ettekirjutuse täitmisele pööramine, enamasti kohtutäituri abiga. Eesti kohtutäituri ei saa oma ametitegevusega tegeleda üheski teises riigis, kuna Eesti kohtutäituri tööpiirkonnad hõlmavad ainult Eesti territooriumit.³⁸

EL õigus ei reguleeri riiklikke institutsioone (nt notarid, kohtutäituri), mistõttu on täitevasutuste ametialane staatus Euroopa Liidu liikmesriikides riigiti erinev. Täitmisega tegeleb „täitev agent“ (*enforcement agent*) (Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitus³⁹ ja juhiste järgi olemasoleva Euroopa Nõukogu jõustamise soovitude parema rakendamise kohta⁴⁰), mis hõlmab paljusid isikuid (nt kohtutäitur, *bailiff*, *huissier de justice*, *enforcement judge*, jne.), kellel on vastava riigi volitused täitemenetluse läbiviimiseks. Täiteagent on üldmõiste ja ei Euroopa Nõukogu ega Euroopa Liit ole ametlikult vastu võtnud seisukohta täitevasutuste ametialase ja institutsionaalse staatuse kohta. Nende isikute roll, kohustused, organisatsiooniline ja ametialane staatus erinevad riigiti oluliselt, nagu ka nende töö tingimused ja tasu. Enamikus ELi liikmesriikides on täitevametnikud kas kohtutele alluvad täitevametnikud, justiitsministeeriumile alluvad riigiteenistujad või iseseisvalt tegutsevad füüsilisest isikust ettevõtjad. Mitmes liikmesriigis on kasutusel segasüsteem – täitevametnikud, kes töötavad justiitsministeeriumis või on füüsilisest isikust ettevõtjad.⁴¹

Mousmouti, M. jt on kogunud andmeid ja loonud iseseisva süstemaatika, mille kohaselt on kolm peamist Euroopa Liidus kasutatavat mudelit järgmised:

³⁸ Kohtutäiturimäärustik – RT I, 21.02.2025, 12.

³⁹ COUNCIL OF EUROPE COMMITTEE OF MINISTERS Recommendation Rec(2003)17. – Kättesaadav: <https://search.coe.int/cm?i=09000016805df135> (25.04.2025).

⁴⁰ CEPEJ Guidelines for a Better implementation of Existing Council of Europe’s Recommendation on Enforcement – <https://rm.coe.int/european-commission-for-the-efficiency-of-justice-cepej-good-practice-/16807477bf> (25.04.2025).

⁴¹ Mousmouti M, jt., EU Enforcement atlas. Civil enforcement in the EU: a comparative overview, 2021.

- 1) Kohtulik täitmine (*court enforcement*) – täitevametnikud (*enforcement professionals*) on kohtu täitevagendid (*court enforcement agents*), keda juhib kohtunik ja täitetoiminguid teostavad üldjuhul kohtud koos või ilma täitevvõimu sekkumiseta. Sellised riigid, kus täitmistoiminguid teostavad kohtud, on Taani, Küpros, Austria ja Horvaatia.
- 2) Riigiteenistujapõhine täitmine (*civil servant based enforcement*) – kus täitevametnikud on riigiteenistujad (*civil servants*) ja täitetoimingute korraldamisega tegeletakse väljaspool kohut, näiteks justiitsministeeriumi kaudu. Selline täitmine toimub Soomes, Rootsis, Saksamaal ja Maltal.
- 3) Ettevõtjate poolne täitmine (*self employed enforcement*) on viis, kus elukutselised täiturid on sõltumatud ja otsuste jõustamisega tegeletakse väljaspool kohut ettevõtjana ning ettevõtluse ja konkurentsivõimelise turu tasemel.⁴²

Eestis on kohtutäiturid sõltumatud ja tegutsevad enda nimel ja vastutusel vaba elukutsena.⁴³ Sarnased riigid on veel Läti, Leedu, Kreeka, Bulgaaria, Holland, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Rumeenia, Slovakkia, Sloveenia, Tsehhi, (Suurbritannia, Šotimaa), Luksemburg, Belgia ja Ungari.⁴⁴

Võrreldes Eestiga on Soomes kohtutäiturid riigiametnikud – Soome riiklik täiteamet (*Ulosottolaitos*) on Justiitsministeeriumi valitsemisalas asuv asutus, mis täidab täitemenetluses seadusega reguleeritud ülesanded iseseisvalt ja sõltumatult. Kohtutäituritel on kohustus järgida kohtuotsuseid ja teisi seaduses sätestatud täitedokumente ega tohi nende sisu kontrollida.⁴⁵ Soomes täitemenetluse algatamiseks peab sissenõudjal olema seaduses sätestatud täitedokument, millega on võlgnikule tekkinud kohustus. Kohtutäiturid kontrollivad, kas võlg ei ole pärast kohtuotsuse tegemist aegunud, näiteks tasumise või aegumistähtaja saabumise tõttu ehk Soomes on kohtutäituril *ex officio* kontrollikohtustus võlgnevuse aegumise kohta. Sissenõudjad ei saa oma asja menetlevat täitevüksust ega kohtutäiturit valida, sest asjade menetlemise järjekord otsustatakse ametiülesande korras.⁴⁶

Erinevus Eestiga on näiteks võlgnevuse ehk nõude aegumise osas. Kui Eestis võlgnevus ei kustu siis Soomes see aegub lõplikult teatud aja möödudes. Eesti kohtutäiturile kohtuotsuse täitmiseks esitamisel algab 10-aastase täitmise tähtaja kulgemine. Täitmise aegumine aga ei

⁴² *Ibid.*

⁴³ Kohtutäituriseadus – RT I, 14.03.2025, 16.

⁴⁴ Mousmouti M, jt.

⁴⁵ Ulosottokaari. – <https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/2007/705>.

⁴⁶ *Ibid.*

lõpeta sissenõudja nõuet võlgniku vastu – seda lihtsalt ei saa teha täitemenetluses. Nõue ehk kohustus lõpeb Eestis seaduse kohaselt kohustuse kohase täitmisega.⁴⁷

Eestis võib teiselt isikult kohustuse täitmist nõuda seaduses sätestatud tähtaja jooksul. Kuid see ei tähenda, et ei võiks esitada nõudeid kohustuste täitmiseks ka pärast tähtaja möödumist. Sellisel juhul on kohustatud isikul lihtsalt õigus keelduda kohustuse täitmisest, tuginedes nõude aegumisele.⁴⁸

Soomes peab võlausaldaja aegumise katkemiseks saatma võlgnikule vähemalt ühe meeldetuletuse võla kohta, siis algab aegumine uuesti, tavaliselt kolme aasta jooksul. Lõplikult aegub võlgnevus 10-25 aasta pärast, olenevalt sellest, kas võlausaldaja oli eraisik (25 aastat) või ettevõtte (20 aastat), või kohtuotsuse tegemisest (15 aastat).⁴⁹ Sellest nähtub, et võlgnevuse aegumist arvestatakse kahes naaberriigis erinevalt. See aga omakorda mõjutab kahe riigi võimalikku tõlgendust otsuste tunnustamisel seoses aegumise tõlgendamisega.

Brüssel I *bis* artikli 43 kohaselt toimetab täitevasutus tunnistuse kätte isikule, kelle vastu täitmist taotletakse enne esimese täitemeetme võtmist. Kui kohtuotsust varasemalt kätte toimetatud ei ole, lisatakse ka otsus. Seejärel on isikul, kelle vastu täitmist taotletakse võimalik esmalt nõuda teatud tingimustel kohtuotsuse tõlget, siis aga esitada kohtuotsuse täitmisest keeldumise taotluse mitte kohtutäiturile, vaid esimese astme kohtule.

Exequatur-menetluse kaotamise eesmärk oli piiriüleste kohtuvaidluste ja kohtuotsuste vaba ringluse hõlbustamine Euroopa Liidus.⁵⁰ Brüssel I *bis* määruse põhjenduses punktis 26 leitakse, et liikmesriikide vahelise vastastikuse usalduse põhimõtte ning vajadus piiriülesed kohtuvaidlused vähem aeganõudvaks muuta, nõuavad otsuste täitmisele pööratavuse erimenetluste kaotamist. Määruse artikkel 39 sätestab, et kohtuotsus, mis on selle teinud liikmesriigis täidetav, on täidetav ka teistes liikmesriikides, ilma et oleks nõutav otsuse täidetavaks tunnistamine.⁵¹

Välisriigi kohtuotsuse tunnustamise menetlust on siiski peetud koormaks kohtuotsuste vabale liikumisele või piiriüleste vastuolude kiirele lahendamisele EL-is. 2018. aastal koostati

⁴⁷ Laki velan vanhentumisesta. – <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2003/728> ja Täitemenetluse seadustik – RT I, 31.12.2024, 4.

⁴⁸ Tsiviilseadustiku üldosa seadus – RT I, 31.12.2024, 48.

⁴⁹ Laki velan vanhentumisesta.

⁵⁰ Ettepanek: EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (uuesti sõnastatud) KOM(2010) final 748 p 1.2. - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52010PC0748> (23.04.2025).

⁵¹ Brüssel I *bis*.

sünteesaruanne Brüssel I *bis* kohaldamise kohta EL liikmesriikide õiguspraktikas, millega hinnati, kuidas muudetud eeskirjad praktikas toimivad, kaardistati probleeme, millega siseriiklikud õiguskorrad uue ELi õigusakti kohaldamisel rahvusvaheliste eraõiguslike õigusaktidega kokku puutuvad ja tehti kindlaks takistused Brüsseli I *bis* määruse kohaldamisel.⁵²

Aruande kohaselt oli küsitlusele vastajatele ja süvaintervjuus osalejatele Brüssel I *bis* määrusega tehtud muudatused enamasti „hästi teada” või „suhteliselt hästi teada”. Kuid aruande kohaselt olid selle uuringu küsitluses osalevaks osaks juristid ja akadeemikud, kellel on praktiline ja/või teoreetiline vaatenurk analüüsitava reeglite toimimisele. Suuremal osal oli erialast kogemus õigusvaldkonnas üle kümne aasta. Tulemuse kohaselt tajutakse *exequatur*-menetluse kaotamist tunnustamise ja jõustamise protsessi lihtsustamisena ning on üks enim viidatud ja toetatuid muudatusi, mis on muutnud teistest riigist pärit kohtuotsuste täitmise liikmesriikides võlausaldajate jaoks lihtsamaks ja teatud määral kiiremaks kuna mõningad varasemad haldustoimingud on kõrvaldatud. Üle 16% küsitlusele vastanutest arvas, et *exequatur*-menetluse kaotamine ei ole sissetuleva kohtuotsuse täitmist lihtsamaks teinud. Mõned põhjused võivad olla seotud keelenõuete ja -raskustega ning viivitustega, mis on seotud asjaoluga, et jõustamisega seotud riiklikud nõuded on liikmesriigiti erinevad.⁵³

Arvestades asjaolu, et aruande valmimisest 2018. aastal on kulunud praeguseks juba aastaid ning et Brüssel I *bis* jõustus alles 2015. aastal, ei olnud küsitluste ja kohtupraktika kogumise ajaks uus määrus veel piisavalt kaua jõus olnud, võivad need seisukohad praeguseks hetkeks juba oluliselt muutunud olla.

1.4. Teised piiriülesed menetlused tsiviilasjades

EL-i liikmesriikide vahel on ka teisi Euroopa menetlusi, mis hõlbustavad eelkõige nõuetega seotud kohtuotsuste piiriülest tunnustamist ja täitmist – 21. oktoobril 2005 jõustunud vaidlustamata võlaotsuste, kohtulike kokkulepete ja ametlike dokumentide piiriüleseks täitmiseks saab kasutada Euroopa täitekorraldust vaidlustamata võlanõuete kohta (Euroopa

⁵² Kramer X, Ontanu A, Rooij MJ, Themeli E, Haanemaayer K. The application of Brussels I (Recast) in the legal practice of EU Member States. 2018. – <https://www.asser.nl/media/5018/m-5797-ec-justice-the-application-of-brussels-1-09-outputs-synthesis-report.pdf> (23.04.2025).

⁵³ Kramer, X., jt.

Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 805/2004).⁵⁴ Määrust täiendab siseriiklikult vaidlustamata nõuete TsMS § 619¹ (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 805/2004 rakendamine). Määrus ei ole siduv Taanile ning tema suhtes määrust ei kohaldata.

Määruse alusel on võimalik otsuse teinud kohtu poole pöörduda täitekorralduse tõendi (*European enforcement order*) saamiseks, mis esitatakse teise liikmesriigi täitevasutusele täitmiseks koos kohtuotsuse koopiaga, vajadusel lisatakse ka tõlked. Selline menetlus pidi algselt pakkuma olulisi eeliseid võrreldes Brüssel I määruses sätestatud välisriigi kohtuotsuse tunnustamise menetlusega seoses jurisdiktsiooni ja tsiviil- ja kaubandusasju käsitlevate kohtuotsuste täitmisele pööramise ja tunnustamisega, kuna täitvas liikmesriigis puudub vajadus kohtu poolsele heakskiidule, mis tooks kaasa viivitusi ja kulusid. Määrust kohaldatakse tsiviil- ja kaubandusasjade suhtes igat liiki kohtutes või erikohtutes, kuid ei kohaldata füüsiliste isikute õigus- ja teovõime, abielusuhetest tulenevate varaliste õiguste, testamentide ja pärimise suhtes; pankrotimenetluste suhtes, maksejõuetute äriühingute või teiste juriidiliste isikute likvideerimismenetluste, kohtumenetluse, kompromissi tegemise ja muude selliste menetluste suhtes; ega ka sotsiaalkindlustuse või vahekohtute suhtes. Kuna määrust kohaldatakse vaidlustamata nõudeid käsitlevate kohtuotsuste ning ametlike juriidiliste dokumentide suhtes – kui võlgnik on selgesõnaliselt väljendanud oma nõusolekut omaksvõtuga, ei ole vastuväidet esitanud või ei ole ilmunud kohtusse – on enamasti tegemist kohtuotsustega, mis on tehtud tagaselja.⁵⁵

Vaidlustamata nõuete kohtumenetluses peab aga olema järgitud miinimumstandardeid, et kohtuotsuse suhtes võiks kinnitada täitekorralduse tõendi. Menetluse algatamise dokumendid tuleb kätte toimetada kättetoimetamistõendiga, nt isikliku allkirja vastu, volitatud isiku allkirja vastu, võlgniku allkirjaga postikviitungiga või elektroonilisel teel kättetoimetamisel võlgniku allkirjaga kinnitusega. Ilma kättesaamistõendita peab olema kätte toimetatud kodusel aadressil pereliikmele kviitungi alusel, ettevõtja ja ettevõtte korral äriruumides alluvale kviitungi alusel, postkasti, tähitud kirjana postkontorisse, postkasti ilma kviitungita kui võlgniku aadress on päritoluliikmesriigis ja elektrooniliste vahendite abil, kui võlgnik on eelnevalt selgesõnaliselt vastava kättetoimetamisviisiga nõustunud.⁵⁶ Viimaseks loetakse Eestis näiteks TsMS § 311¹ lg 1 p 1 kohaselt kohtule avaldatud elektronpostiaadressi, millelt maksekäsu kiirmenetluses kohtule vastuväide esitatud on. Kättetoimetamine ilma tõendita ei ole lubatav, kui võlgniku

⁵⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 805/2004, 21. aprill 2004, millega luuakse Euroopa täitekorraldus vaidlustamata nõuete kohta – ELT L 143, 30.4.2004, p. 15–39.

⁵⁵ *Ibid.*

⁵⁶ *Ibid.*

aadress ei ole täpselt teada. Seega on piiratud kättetoimetamine juhul, kui võlgniku elu- või asukoht ei ole teada, kui kohtul, ja ka võlausaldajal, ei õnnestu võlgniku elu- või viibimiskohta tuvastada ning kohus toimetab menetluse algatamise dokumendid võlgnikule kätte TsMS § 317 kohasel avalikult Ametlike Teadaannete kaudu.

Määruse artikli 21 kohaselt, mitte mingitel asjaoludel ei tohi kohtuotsust või selle kinnitamist Euroopa täitekorraldusena liikmesriigis, kus otsus täitmisele pöörati, sisuliselt uuesti läbi vaadata. Kuid vastavalt võlgniku ehk kostja avaldusele keeldub otsuse täitmisele pööramise liikmesriigi pädev kohtuasutus otsust täitmisele pööramast, kui Euroopa täitekorraldusena kinnitatud kohtuotsus on vastuolus liikmesriigis või kolmandas riigis vastu võetud varasema otsusega. Seda juhul kui varasem kohtuotsus oli seotud sama hagi alusega ning leidis aset samade osapoolte vahel ja varasem kohtuotsus langetati liikmesriigis, kus otsus täitmisele pöörati, või täidab tunnustamiseks vajalikke tingimusi liikmesriigis, kus otsus täitmisele pöörati ja vastuolu ei esitatud ega olnud võimalik esitada vastuväitena päritoluliikmesriigi kohtumenetluse käigus.⁵⁷

Euroopa maksekäsu menetlus on Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2006. a määrus (EÜ) nr 1896/2006, on Euroopa lühimenetlus, mida kohaldatakse vaidlustamata rahaliste nõuete seaduslikul sissenõudmisel. Menetlust saab kohaldada vaid piiriüleste maksekohustust puudutavate asjade puhul. Juhtum on piiriülene, kui vähemalt ühe kohtuasja poole alaline asukoht või alaline elukoht on muus riigis kui asja menetleva kohtu asukoha liikmesriik. Euroopa maksekäsu määrus hakkas täies mahus kehtima 12. detsembril 2008. Määrust täiendab siseriiklikult TsMS § 490¹ (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1896/2006 rakendamine) ning määrust Taani suhtes ei kohaldata.⁵⁸

Euroopa maksekäsu menetlus ei vaja eelnevalt kohtuotsust või lahendit, selle jõustumist ega ka otsuse tunnustamist. Menetlus on loodud, et lihtsustada ja kiirendada menetlust ning vähendada menetluskulusid vaidlustamata rahalisi nõudeid käsitlevate piiriüleste juhtumite korral, s.t et isikutel oleks liikmesriikide vahel võimalus kiiremini ja kergemini võlgnevust sisse nõuda. Lisaks maksekäsu menetlusele, on isikutel jätkuvalt võimalus kasutada siseriikliku õigusega sätestatud menetlust, maksekäsu menetlus kujutab endast lisavõimalust nõude esitajale.⁵⁹

⁵⁷ *Ibid.*

⁵⁸ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 1896/2006, 12. detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsumenetlus – OJ L 143, 30.4.2004, p. 15–39.

⁵⁹ *Ibid.*

Määruse artikli 19 kohaselt päritoluliikmesriigis täidetavaks muutunud Euroopa maksekäsku tunnustatakse ja täidetakse teistes liikmesriikides ilma vajaduseta täidetavust tõendada ning ilma võimaluseta vaidlustada selle tunnustamist. Kostja võib päritoluriigi kohtule esitada vastuväite Euroopa maksekäsu suhtes, kuid kui tähtaja jooksul ei ole vastuväidet päritoluriigi kohtule esitatud, tunnistab kohus viivitamata Euroopa maksekäsu täidetavaks vastava täidetavaks tunnistamise (*Declaration of enforceability*) vormiga. Vastuväite korral jätkub menetlus päritoluliikmesriigi pädevates kohtutes vastavalt nõude esitaja valikule, kas tavalise tsiviilkohtumenetluse korras, või lõpetatakse menetlus, kui nõude esitaja on seda taotlenud.⁶⁰

Euroopa väikemate kohtuvaidluste menetlus Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. juuli 2007. a. määruse (EÜ) nr 861/2007, alusel, on Euroopa kohtumenetlus, mida saab kohaldada, kui nõude väärtus ei ületa 2000 eurot. Menetlust saab kasutada ka muude kui rahaliste nõuete puhuks ning rakendada saab seda ainult piiriüleste asjade puhul. Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetlus hakkas täies mahus kehtima 1. jaanuaril 2009. Määrust täiendab riiklikult TsMS § 405¹ (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 861/2007 rakendamine) ning määrust Taani suhtes ei kohaldata. Väikestele nõuetele kohaldatavat määrust kontrolliti Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2015/2421 ja muudatusmäärusega on nõude maksimumväärtust suurendatud 5000 euroni. Muudatusmäärust hakati täies ulatuses kohaldama alates 14. juulist 2017.⁶¹

Et hõlbustada võlgade piiriülest sissenõudmist tsiviil- ja kaubandusasjades, loodi 15. mai 2014 Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusega (EL) nr 655/2014 pangakontode Euroopa arestimismääruse menetlus⁶². Menetlus võimaldab võlausaldajal takistada võlgnikul raha ülekandmist või väljavõtmist mis tahes ELis asuvalt pangakontolt. Määrus sisaldab sätteid kontovarade tagatiseks Euroopa korralduse andmise korra ja selle rakendamise kohta selles liikmesriigis, kus asub korralduse esemeks olev pangakonto. Siseriiklikult täiendab määrust TsMS § 391¹ (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 655/2014 rakendamine). Menetlus on alternatiiv vastavatele riiklikele menetlustele. Määrus hakkas kehtima 18. jaanuarist 2017. Seda ei kohaldata Taani ja Ühendkuningriigi suhtes.⁶³

⁶⁰ *Ibid.*

⁶¹ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 861/2007, 11. juuli 2007, millega luuakse Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetlus. – ELT L 199, 31. 7. 2007, lk 1-22. 41.

⁶² Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 655/2014, 15. mai 2014, millega luuakse pangakontode Euroopa arestimismääruse menetlus, et hõlbustada võlgade piiriülest sissenõudmist tsiviil- ja kaubandusasjades. – ELT L 189, 27.6.2014, p. 59–92.

⁶³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 655/2014, 15. mai 2014 millega luuakse pangakontode Euroopa arestimismääruse menetlus, et hõlbustada võlgade piiriülest sissenõudmist tsiviil- ja kaubandusasjades ELT L 189, 27.6.2014, p. 59–92.

Siseriiklike kaitsemeetmete, näiteks pangakonto arestimise määruste, saamise menetlused on kehtestatud kõikides liikmesriikides, kuid selliste meetmete tingimused ja nende rakendamise tõhusus on liikmesriigiti väga erinevad. Siseriiklike kaitsemeetmete kasutamine piiriülese toimega juhtumite puhul on tülikad, eelkõige siis, kui võlausaldaja soovib arestida mitut pangakontot, mis asuvad eri liikmesriikides või kui täpselt ei teata, millises liikmesriigis isikul pangakontod üleüldse on. Euroopa arestimismääruse on võlausaldaja kaitsemeede, mis takistab tema võlgnikul liikmesriigis peetaval pangakontol olevat raha mujale üle kanda või välja võtta, kui võlausaldajat ähvardab oht, et ilma sellise meetme rakendamiseta on tema nõude hilisem täitmine võlgniku suhtes oluliselt raskem või koguni takistatud. Määruse abil saab takistada raha kasutamist nii võlgnikul endal kui ka isikutel, keda võlgnik on volitanud tegema makseid oma konto kaudu, näiteks püsihalduse, otsekorralduste alusel või krediitkaardi abil. Arestimismääruse saamiseks tuleb võlausaldajal veenda kohut, et tema nõue vajab kiiresti kohtulikku kaitset ning et ilma määruseta võib olemasoleva või tulevase kohtuotsuse täitmine olla takistatud või oluliselt keerulisem, sest eksisteerib reaalne oht, et kohtuotsuse täitmise ajaks on võlgnik oma vara võõrandanud, kaotanud, peitnud või hävitanud. Kuna oluline on ka võlausaldaja vastutus võlgnikule arestimismäärusega põhjustatud võimaliku kahju eest, tuleks reeglina küsida võlausaldajalt tagatist. Võlgniku pangakonto asukoha kohta täpse teabe hankimiseks peavad liikmesriigid ise oma siseriiklikus õiguses tegema kättesaadavaks tõhusad meetodid.⁶⁴

Euroopa Liit liitus Euroopa Nõukogu 12. juuli 2022. aasta otsusega Tsiviil- ja kaubandusajades tehtud välisriigi kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise konventsiooniga (HCCH 2019. aasta kohtuotsuste konventsioon), millega nähakse ette tsiviil- ja kaubandusajades tehtud välisriigi kohtuotsuste liikumise miinimumstandard konventsiooniosaliste riikide vahel, edendades sellega kõigi juurdepääsu õigusemõistmisele ning hõlbustades rahvusvahelist kaubandust, investeerimist ja liikuvust, vähendades piiriüleste kohtuasjadega seotud riske ja kulusid.⁶⁵ See võimaldab Euroopa Liidu kodanikel ja ettevõtjatel saavutada EL-i kohtu otsuste tunnustamist ja täitmist nendes kolmandates riikides, mis on samuti konventsiooniga ühinenud. Veel tagab see kolmanda riigi kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise EL-is üksnes juhul, kui on järgitud EL-i õiguses kehtestatud aluspõhimõtteid. Konventsioon jõustus 01.09.2023 Euroopa Liidu, sh ka Eesti suhtes.

⁶⁴ *Ibid.*, p 5, 13, 25.

⁶⁵ Tsiviil- ja kaubandusajades tehtud välisriigi kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise konventsioon, 2 juuli 2019, ELT L 187, 14.7.2022, p. 4–15.

Konventsiooni artikli 23 lg 2 kohaselt konventsioon ei mõjuta osalisriigis enne käesolevat konventsiooni sõlmitud lepingu kohaldamist, ning ka lõike 4 järgi ei mõjuta sellise piirkondliku majandusintegratsiooni organisatsiooni eeskirjade kohaldamist, mis on käesoleva konventsiooni osaline, kui tegemist on sellise kohtuotsuse tunnustamise või täitmisega, mille on teinud kohus osalisriigis, mis on ka nimetatud piirkondliku majandusintegratsiooni organisatsiooni liikmesriik, kui eeskirjad võeti vastu enne käesoleva konventsiooni sõlmimist. See tähendab, et EL siseselt liikmesriikide vaheliste kohtuotsuste tunnustamisel kohaldatakse Brüssel I *bis* määrust.

1.5. Välisriigi kohtuotsuse tunnustamine Eesti õiguses

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 475 lg 1 p 14 kohaselt on Eestis välisriigi kohtulahendi tunnustamine ja täitmine hagita asi. TsMS § 477 lg 1 kohaselt vaatab kohus hagita asja läbi hagimenetluse sätete kohaselt, arvestades hagita menetluse kohta sätestatud erisusi. Hagita asjade puhul on Eestis lahendiks määrus, mitte kohtuotsus.⁶⁶

TsMS § 620 lg 1 kohaselt kuulub tsiviilasjas tehtud välisriigi kohtulahend Eesti Vabariigis tunnustamisele, v.a juhul, kui: 1) lahendi tunnustamine oleks ilmselt vastuolus Eesti õiguse oluliste põhimõtetega (avaliku korraga), seda eelkõige isikute põhiõiguste ja -vabadustega; 2) kostja või muu võlgnik ei ole saanud oma õigusi mõistlikult kaitsta, eelkõige kui ta ei saanud kohtukutset või muud menetlust algatavat dokumenti kätte õigel ajal ja nõuetekohasel viisil, välja arvatud juhul, kui tal oli mõistlik võimalus kohtulahend vaidlustada ja ta seda ettenähtud tähtaja jooksul ei teinud; 3) lahend on vastuolus samade poolte vahel samas asjas Eestis tehtud varasema lahendiga või kui samade poolte vahel on samas asjas esitatud hagi Eesti kohtusse; 4) lahend on vastuolus samade poolte vahel samas asjas Eestis varem tunnustatud või täidetud välisriigi kohtu lahendiga; 5) lahend on vastuolus samade poolte vahel samas asjas välisriigis tehtud, kuid Eestis tunnustamata varasema lahendiga, eeldusel, et varasem välisriigi kohtulahend on Eestis tunnustatav või täidetav või 6) lahendi teinud kohus ei võinud lahendit teha Eesti õiguse rahvusvahelise kohtualluvuse sätete kohaselt. Vastavalt sama paragrahvi lõikele 2 tunnustatakse välisriigi kohtulahendit Eestis üksnes juhul, kui lahend on lahendi teinud riigi õiguse järgi jõustunud, välja arvatud juhul, kui seaduse või välislepingu järgi tuleb lahendit tunnustada ja täita alates ajast, millal otsust saab täita lahendi teinud kohtu asukohariigis. TsMS

⁶⁶ Tsiviilkohtumenetluse seadustik – RT I, 03.04.2025, 2.

§ 623 lõike 1 kohaselt kontrollib kohus välisriigi kohtulahendi täidetavaks tunnustamise avalduse lahendamisel kohtulahendi tunnustamise eeldusi. Kohtulahendi õigsust sisuliselt ei kontrollita.⁶⁷

Nagu nähtub riiklikust seadusandlusest, kordavad Eesti tunnustamist käsitlevad tsiviilkohtumenetluse seadustiku normid Brüssel I *bis* määrust. Kuivõrd Euroopa Liidu õigus on Eesti õiguse suhtes ülene, siis TsMS sätteid tuleb rakendada peamiselt kolmandatest riikidest saabunud tunnustamise taotlustega. Riigikohus on selgitanud otsuses asjas nr 3-2-2-1072, et juhul kui õigusabileping ega Euroopa Liidu õigus ei kohaldu, tuleb kohtulahendi tunnustamisel lähtuda TsMS §-s 620 sätestatust. TsMS § 620 lg 1 p 1 kohaselt tuleb tsiviilasjas tehtud kohtulahendit Eesti Vabariigis tunnustada, v.a juhul, kui lahendi tunnustamine oleks ilmselt vastuolus Eesti õiguse oluliste põhimõtetega (avaliku korraga), eelkõige isikute põhiõiguste ja -vabadustega. Kohus lisab veel, et TsMS eelnõu seletuskirjas (Riigikogu X koosseis, 208 SE) on märgitud selle aluse kohta järgmist: „Kõige olulisem mittetunnustamise alus on loomulikult see, kui välisriigi kohtuotsus on vastuolus Eesti õiguse oluliste põhimõtetega (*ordre public*)“. Eelkõige hindab Eesti kohus välisriigi otsuse vastavust põhiseaduse põhiõiguste ja vabaduste osaga.“⁶⁸

TsMS § 625 lõikest 3 tulenevalt kuulub tunnustamise kohtumäärus täitmisele pärast määruskaebuse esitamise tähtaja möödumist või määruskaebuse kohta tehtud lahendi jõustumist. Ning seejärel, vastavalt TsMS § 623 lg-le 6 on avaldajal õigus esitada täidetavaks tunnustatud kohtulahend Eesti kohtutäiturile täitmiseks.⁶⁹

1.6. Kohtuotsuste tunnustamise üldpõhimõtted Euroopa Kohtu praktikas

Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELTL) artiklitest 67 ja 81 tuleneb (tsiviilasjade) kohtuotsuste vaba liikumise põhimõtte ühtne rakendamine. See põhimõtte toetub vastastikuse usalduse ideele EL-i liikmesriikide õigussüsteemide vahel ning tähendab, et luuakse õigusi ja võimalusi, mis tugevdavad Euroopa õigusruumi ühtsust ja kodanike usaldust piiriülelisesse õiguskaitseesse.

⁶⁷ *Ibid.*

⁶⁸ RKHKo 3-22-1072, p 22.

⁶⁹ Tsiviilkohtumenetluse seadustik.

Vastastikune tunnustamine tähendab usaldust ja koostööd. Liikmesriigid ei kahtle üksteise kohtuotsustes, vaid eeldavad nende õiguspärasust.⁷⁰

Samas toetab see ka ühtset siseturgu – annab kindlustunde äriühingute, kes julgevad sõlmida lepinguid teiste liikmesriikide äriühingutega teades, et vajadusel saavad kiiresti ja efektiivselt kohtulahendit täita kogu EL-is. Kuid ka füüsilised isikud saavad koduriigis tehtud ostust vajadusel täita ka teises riigis – olgu selleks elatise sissenõudmine, hooldusõigus või rahaline nõue. Selline koostöö tugevdab õiguste tegelikku kehtivust kogu EL-s. Soodustatud on õiguskaitse kättesaadavust tänu lihtsustatud menetlustele nagu Euroopa maksekäsumenetlus või väiksemate nõuete menetlus, milledega on lihtsam oma õigusi piiriülestes olukordades kaitsta. Ning vähendatud on halduskoormust sellega, et kaotati *exequatur*-menetlus Brüssel I määruse uuendusega.

Euroopa Liidus on topelt-*exequatur* üldjuhul keelatud. Mis tähendab, et tunnustamismenetlust ei kohaldata otsuse suhtes, mis ise tunnustab välisriigi kohtuotsust. Tunnustamisele võib kuuluda ainult algne välisriigi sisuline otsus. See tähendab, et taotluse saanud riigi kohus võib kohtuotsuse tunnustamist kontrollida ainult siis, kui ta saab lugeda kohtuotsust ennast, mitte aga teise kohtu tehtud otsust.⁷¹

Euroopa Kohtu praktika on väga olulisel kohal kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise arendamisel EL-is. Kuivõrd Euroopa Liidus on palju erineva ajalooga, erinevate traditsioonidega, erinevate rahvustega ning erinevate usku(mus)tega isikuid, on seega ka sobiv alus erinevate vaidluste tekkeks nii määruste tõlgendamise küsimustes kui ka liiga laiade õigusmõistete sisustamises. Euroopa Kohtu praktika annab nii mõneski küsimuses seisukoha, mida üldjuhul tuleb jälgida.

Euroopa Kohus oma praktikas korduvalt kinnitanud, et kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine liikmesriikides peaks põhinema vastastikuse usalduse põhimõttel ning mittetunnustamise põhjusi peaks olema võimalikult vähe (*Liberato vs. Grigorescu* (C-386/17)).⁷² Pidevalt on rõhutatud, et liikmesriigid ei tohiks kergesti keelduda teiste liikmesriikide kohtuotsuste täitmisest, välja arvatud juhul, kui esinevad tõsised põhjused, nagu tõsised inimõiguste rikkumised või õigusemõistmise põhimõtete rikkumised. Asjas *Apostolides vs. Orams* (C-429/07) on Euroopa Kohus 2009. aastal selgitanud, et määrusega ette nähtud

⁷⁰ Euroopa Liidu toimimislepingu konsolideeritud versioon. – ELT C 202, 7.6.2016, p. 1–388.

⁷¹ The CJEU on Double Exequatur. The European Association of Private International Law Blog – Kättesaadav: <https://eapil.org/2022/04/08/the-cjeu-on-double-exequatur/> (23.04.2025).

⁷² EKo C- 386/17, *Stefano Liberato vs. Luminita Luisa Grigorescu*, ECLI:EU:C:2019:24.

õiguskaitsevahendite süsteemi eesmärk kohtuotsuse tunnustamise ja täitmisele pööramise suhtes on luua sobiv tasakaal kahe aspekti vahel, milleks ühelt poolt on vastastikune usaldus õigusemõistmisse EL-is, mis õigustab seda, et ühe liikmesriigi kohtuotsuseid tunnustatakse teises liikmesriigis ja pööratakse need täitmisele põhimõtteliselt automaatselt, ja teiselt poolt kaitseõiguse austamine, mis tähendab, et kostjal peab olema võimalus esitada võistleva menetluse raames apellatsioonkaebus täidetavaks tunnustamise vastu, kui tema arvates on olemas mõni põhjus täitmata jätmiseks.⁷³

Põhjus tunnustamisest keeldumisel võib olla täitva riigi avaliku korra vastasuse põhimõtte rakendamine, mis tekitab vastakaid arvamusi ning vaidlust. Euroopa Kohtu otsus, millele palju viidatakse ja mida tõlgendamisel alusena kasutatakse on *Krombach vs. Bamberski*, kus Saksamaal noore Prantsuse tütarlapse tapmises süüdistatud ja Prantsusmaal tagaselja süüdi mõistetud ning kahjuhüvitise tsiviilhagi rahuldanud Prantsusmaal tehtud otsust Saksamaa ei jõustanud, kuna Saksamaal elav D. Krombach ei ilmunud Prantsusmaal kohtu ette hoolimata sellest, et Prantsuse kohus teda selleks kohustas. Saksamaa ei nõustunud teda välja andma. Prantsuse seaduste kohaselt ei ole kohut solvanul kurjategijal õigust õigusnõustajale ning Prantsuse kohus keeldus kuulamast D. Krombachi advokaadi argumente kaitse kohta. Saksamaa Ülemkohus (*Bundesgerichtshof*) esitas Euroopa Kohtule 4. detsembril 1997 kolm küsimust, mis kerkisid üles Prantsusmaal elava A. Bamberski ja Saksamaal elava D. Krombachi vahelises kohtuvaidluses, ning mille esemeks oli Cour d'assises de Paris 13. märtsi 1995. aasta otsuse täitmine, millega mõisteti D. Krombachilt tsiviilhageja A. Bamberski kasuks välja hüvitis 350 000 Prantsuse franki.⁷⁴

Oma küsimustega soovis eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada saada, kuidas tuleb tõlgendada Brüsseli konventsiooni artikli 27 punktis 1 sisalduvat mõistet „selle riigi avalik kord, kus tunnustamist taotletakse”. Need Euroopa Kohtu vastused *Krombachi v Baberski* juhtum on saanud Euroopa Liidu liikmesriikide vaheliste kohtuotsuste tunnustamisel oluliseks pretsedendiks, millele tihti tuginetakse.⁷⁵

Konventsiooni artikli 27 kohta on Euroopa Kohus märkinud, et seda tuleb tõlgendada kitsalt, kuna see kujutab endast takistust konventsiooni põhieesmärkide saavutamisel. Mis aga puutub

⁷³ EKo C-420/07, *Meletis Apostolides vs. David Charles Orams, Linda Elizabeth Orams*, ECLI:EU:C:2009:271.

⁷⁴ EKo C-7/98, *Dieter Krombach v André Bamberski*.

⁷⁵ *Ibid.*

täpsemalt konventsiooni artikli 27 punktis 1 osutatud avaliku korra tingimusse, siis on Euroopa Kohus selgelt välja öelnud, et sellele võib tugineda üksnes erandjuhtudel.⁷⁶

Sellest tulenevalt ei saa kohtuotsuse tunnustamise või täitmisele pööramise taotluse saanud riigi avalikule korrale tuginedes keelduda teises osalisriigis tehtud otsuse tunnustamisest või täitmisele pööramisest ainuüksi põhjendusega, et otsuse teinud kohus ei täitnud konventsiooni kohtualluvuse eeskirju.⁷⁷

Euroopa Kohus märgib, et konventsiooni artikkel 29 ja artikli 34 kolmas lõik, mis ei luba välismaise kohtuotsuse sisu kontrollida, keelavad kohtuotsuse tunnustamise või täitmisele pööramise taotluse saanud riigi kohtul keelduda kõnealuse otsuse tunnustamisest või täitmisele pööramisest ainuüksi põhjusel, et õigusnorm, mida kohaldas selle riigi kohus, kus otsus on tehtud, erineb sellest, mida taotluse saanud riigi kohus tunnustamise või täitmisele pööramise taotluse saamisel oleks kohaldanud, eeldusel, et ta kohtuvaidluse ise oleks lahendanud. Samuti ei tohi kohtuotsuse tunnustamise või täitmisele pööramise taotluse saanud riigi kohus kontrollida, kas selle riigi kohus, kus otsus on tehtud, on täpselt hinnanud õiguslikke ja faktilisi asjaolusid. Avaliku korra tingimusele tuginemine on lubatud üksnes juhul, kui teises osalisriigis tehtud otsuse tunnustamine või täitmisele pööramine kahjustaks lubamatult tunnustamise või täitmisele pööramise taotluse saanud riigi õiguskorda, riivates mõnda aluspõhimõtet. Et pidada kinni välismaiste otsuste sisu kontrollimise keelust, peaks riive seisnema kohtuotsuse tunnustamise või täitmisele pööramise taotluse saanud riigi õiguskorras ülioluliseks peetava õigusnormi või selles õiguskorras tunnustatud põhiõiguse rikkumises.⁷⁸

Lisaks on Euroopa Kohus juba varasemalt leidnud, et kuigi konventsiooni eesmärk on lihtsustada kohtuotsuste vastastikuse tunnustamise ja täitmisele pööramisega seotud formaalsusi, ei tohi selle eesmärgi saavutamise nimel siiski kaitseõigusi nõrgendada.⁷⁹

1.7. Tunnustamise ja keeldumise protsess

Kuna Brüssel I *bis* määrusega kaotati ära tunnustamise menetlus, siis on oluline teada, kuidas tunnustamisest keeldumise protsess praktikas aset leiab. Kohtule, mis Brüssel I *bis* artikli 75 a

⁷⁶ Kuipers, J-J. The Right to a Fair Trial and the Free Movement of Civil Judgments. Croatian Yearbook of European Law and Policy 6(6). – Kättesaadav: https://www.researchgate.net/publication/324933611_The_Right_to_a_Fair_Trial_and_the_Free_Movement_of_Civil_Judgments (26.04.2025).

⁷⁷ *Ibid.*, p 32.

⁷⁸ *Ibid.*

⁷⁹ EKO 49/84, *Debaecker ja Plouvier*, p 10, ECLI:EU:C:1985:252; EKO C-522/03 *Scania Finance France SA vs. Rockinger Spezialfabrik für Anhängerkupplungen GmbH & Co*, p 15. ECLI:EU:C:2005:606.

kohaselt Eestis on maakohtus, tuleb kostjal esitada kohtuotsuse tunnustamisest keeldumise taotlus. See tähendab, et saades täitmiseks esitatud tunnistuse koos kohtuotsusega, tuleb esitada vastavasisuline avaldus, millega soovitakse kohtuotsuse tunnustamisest keeldumise taotluse läbivaatamist. Mitte aga ei esitata kaebust kohtutäitur otsusele täiteasjas, nagu mitmel korral on Eestis tehtud.⁸⁰ Sel juhul on valitud vale menetlus oma õiguste kaitseks ning avaldus sellel alusel jäetakse rahuldamata. Tunnustamisest keeldumise avalduses tuleb välja tuua Brüsseli I bis määruse artiklis 45 nimetatud asjaolud.

Seega kuivõrd soovitakse välisriigis tehtud ja Eestis kohtutäiturile täitmiseks esitatud kohtuotsuse täitmise peatamist või tühistamist, esitatakse mõnikord kaebus kohtule ekslikult kohtutäituri otsuse vastu, mitte aga taotlust otsuse tunnustamisest keeldumiseks. Või tehakse seda valele kohtuastmele. Kaebuse menetluses kohtutäitur otsusele täiteasjas hindab kohus hoopis kohtutäituri tegevuse õiguspärasust täitemenetluse algatamisel. Täitedokumendi hilisem tühistamine ei muudaks täitemenetluse algatamist ebaseaduslikuks. Täitedokumendi tühistamise korral toob see kaasa täitemenetluse lõpetamise TMS § 48 lg 1 p 4 alusel, mis tähendab, et kohtutäitur lõpetab menetluse kohtulahendi esitamisel, millega täitmisele võetud täitedokument või kohustus see viivitamata täita on tühistatud või sundtäitmine on tunnistatud lubamatuks või on määratud sundtäitmise lõpetamine. Seega peaks täitedokumendiks olev kohtulahend olema tühistatud.⁸¹

Üldjuhul on piiriülesed asjad on inimeste jaoks keerulised ja segadust tekitavad. Kui kohtulahendi üheks menetlusosaliseks on tavaline füüsiline isik või tarbija, ei ole nad reeglina teadlikud oma õiguste kaitsmise võimalustest. Samuti eeldavad piiriülesed asjad vähemalt keskmist võõrkeelte oskust. Brüssel I bis määrusega kaotatud tunnustamise menetlusega tehti olukord kergemaks küll hagejatele või võlausaldajatele, aga sellega jälle raskendati nende isikute olukorda, kes peavad täitemenetluse algatamisel oma õigusi hakkama kohtu kaudu kaitsma ning tunnustamise tühistamist taotlema. Esmane kohtulik kontroll täitva riigi territooriumil jääb seega tunnustamise tühistamise menetlusse, mitte nagu varasemalt tunnustamise menetlusse. Kuivõrd suures osas on võlausaldajate näol tegemist laenuandjate ja inkassoettevõtetega, kellel on reeglina esindajaks palgalised või lepingulised juriidilised esindajad ning kes Brüssel I bis lisa kohase tunnistusega otse võlgniku asukohariigi kohtutäituri poole pöörduvad, on olukord aga raskem tavalise eraisikust võlgniku jaoks, kel vastavad

⁸⁰ TlnRnKo 2-20-18434, 12.01.2022.

⁸¹ TlnRnKo 2-16-16033.

erialased teadmised puuduvad ning kes ei pruugi olla isegi teadlikud, et tunnustamist on võimalik tühistada, veelgi vähem – kuidas seda üleüldse teha.

T. Keresteši seisukoht 2016. aastal, värskest peale Brüssel I *bis* jõustumist, selles küsimuses on, et Brüssel I *bis* ei jäta kohtuotsuse tunnustamisega võlgnikku ilma vahenditest kohtuotsuse täitmise peatamiseks või vaidlustamiseks edasikaebamise teel päritoluliikmesriigis või tunnustamise/jõustamise teel adressaadiliikmesriigi kohtus, juhul kui üks artiklis 45 lõikes 1 sätestatud eranditest on olemas. Uue Brüsseli I *bis* tunnustamise ja jõustamise sätted näivad seega olevat tema arvates võlausaldaja ja võlgniku vahel hästi. Ta arvab, et kui ühel teatud hetkel on Euroopa ühiskond nii integreeritud, siis avaliku korra erandid tuleb keelata, aga see aeg ei ole aga veel käes. Kultuuriline mitmekesisus on endiselt oluline ja erinevus kujutab endast eelist ja kasu, mitte nõrkust ning seni kuni EL-i rahvuskultuurid õitsevad, on ka kohta avaliku korra erandile.⁸²

Võib väita, et tänapäeva keskmise inimese ligipääs õiguskirjandusele ning õigusaktidele ei ole kunagi ajaloo jooksul olnud nii hea kui praegu. Kuid kahjuks jääb enamasti inimestele õiguslaste põhimõtete ning erialase keeleoskuse ja terminite tundmise puudumise tõttu nende mõistmine raskeks. Euroopa Komisjoni loodud Euroopa e-õiguskeskkonna portaal European E-justice on loodud selliselt, et igaüks seda küll kasutada saab, kuid paraku on selle kasutamine mahuka ja tavainimesele tundmatu informatsiooni tõttu keerukas. Portaal on hea abivahend isikule, kes seda kasutada oskab, kui keskmiste teadmistega isikute, sh ka igasuguse õiguslaste kogemusega isikute jaoks on keskkond raskesti mõistetav kui mitte isegi kasutuskõlbmatu. Seega on küsitav, kas mõlema poole õiguste kaitse on ikka tasakaalus. Käesoleva töö autor sellega hästi ei nõustu. Näiteks on meie kohtupraktikast, küll vähesest, on näha et tunnustamise keeldumise taotluse asemel kaevatakse kohtutäituri peale. Muidugi võivad inimeste oskustasemed olla ka riigiti erinevad.

Kui äriühing või eraisikust menetlusosalise juriidilisel esindajal on võimalik, siis kaasab ta teises riigis kohaliku juristi või advokaadi, mitte ei pöördu otse täitmiseks täitevameti poole, kuid tarbijate puhul, kes oma võlgade eest teise riiki põgenevad (sh eesmärgiga seal tööd leida) ei suuda nad seda enamasti endale majanduslikult lubada. Eeldatavasti on juriidilise haridusega isikul piisavad teadmised, kuhu ja kelle poole pöörduda. Seega on ärakaotatud *exequatur*-menetlusega küll kergendatud kohtuotsuste täitmist teises liikmesriigis, kuid koos sellega kaasneva kohtuliku kontrolliga on lükatud täimisele määratud otsuse tühistamise menetlus

⁸² Keresteš, T. Public Policy in Brussels Regulation I: Yesterday, Today and Tomorrow. LEXONOMICA Vol. 8, No. 2, pp. 77-91, 2016.

pahatihti nõrgema poole õlgadele. Näiteks võib tuua juhu kui sissenõudja näol on tegemist võlgade sissenõudmisega tegeleva ettevõttega ning kostja näol tarbijaga, keda küll kaitseb kohtualluvuse peatükk Brüsseli I *bis* määruses, kuid ka viimasest saab tihti mööda minna oskuste ja teadmiste juures, mis juriidilisest isikust hageja korral on paremad kui tarbijal.

Kuivõrd uue määrusega esitatakse otsus täitmiseks otse täitevametnikule, on paraku täitmisega seotud teiste liikmeriikide õigusaktide tundmine jäänud täitevametnike (kohtutäiturite) tööülesandeks. Seetõttu esineb probleeme ka täitevasutuse leidmisega teise riigi territooriumil. Ka keeleoskuse puudus teise riigi täituriga suheldes võib takistuseks olla.⁸³

Kui üks põhimõte, mida EL vahelises kohtuotsuste tunnustamise protsessis *exequatur*-menetluse kaotamisel eesmärgiks on peetud – kohtulahendi tunnustamise menetluses teises liikmesriigis võlausaldajale kaasa toodud olulised lisakulude vähendamisega – tekkisid selle asemel kulud võlausaldajale juriidilisele esindajale välisriigis täitevametnikuga suhtlemisel.

⁸³ Kramer, X., jt. Lk 29.

2. Kohtuotsuste tunnustamisest keeldumine

2.1. Tsiviilõiguslikud lepingulised ja deliktiõiguslikud nõuded

Euroopa Liidu liikmesriikide vaheline kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine on oluline osa EL õigussüsteemist. EL-is on loodud mehhanismid, mis võimaldavad liikmesriikidel tunnustada ja täita teistes liikmesriikides tehtud kohtuotsuseid, selleks et tagada õigusemõistmise usaldusväärsus ja järjepidevus kogu Euroopa Liidus.

Uuesti sõnastatud Brüsseli I määrusega on osapoolele, kelle vastu jõustamist on taotletud, kehtestatud kaitsemeetmete süsteem. Mõned neist olid ka Brüssel I määruses kui tunnustamisest ja täitmisest keeldumise põhjused. Nendeks on kohustus edastada otsus koos tõendiga isikule, kelle suhtes täitemenetlus algatakse enne täitemeetme kasutamist (artikli 43 lõige 1). Isikul, kelle suhtes täitmist taotletakse, on võimalus nõuda tõlgitud dokumente, kui need edastatakse keeles, millest ta aru ei saa, või muus keeles kui selle liikmesriigi keel, kus ta elab (artikli 43 lõige 2). Aga ka võimalus taotleda täitemeetmete piiramist või peatamist, kui esitatakse täitmisest keeldumise taotlus (artikkel 44). Lisaks võivad olla keeldumise põhjuseks, mis täitmise taotlusi takistavad, mõni selgesõnaliselt ette nähtud täidetud võimalus (artikkel 45).⁸⁴

2018. aasta analüüsist määruse liikmesriikides kohaldamise praktika uuringust selgus, et enamuse (58%) vastajatest pidas sellist kaitsemeetmete süsteemi kostja õiguste kaitseks piisavaks. Kõige sagedamini tõusetuvate põhjuste hulgas välisriigi kohtuotsuse tunnustamise vältimiseks on avaliku korra erand ning asjaolu, et menetlust tõendavaid dokumente ei toimetatud kätte nõuetekohaselt või piisavalt õigeaegselt, et kostja saaks end kaitsta. Mõnikord võidakse esitada need põhjused lihtsalt selleks, et takistada ja viivitada täitmisprotsessi, kuna ilmneb, et liikmesriikide kohtud on nimetatud küsimuste suhtes eriti tundlikud. Kuid olemasolevate andmete põhjal pole aga selge, kui sageli need tunnustamise ja täitmise vältimise põhjused edukalt esile kerkivad.⁸⁵

Siiski on analüüsi kohaselt ligi 10% vastanutest seisukohal, et määrus ei paku piisavalt kaitset isikule, kelle suhtes täitmist taotletakse. Autorid juhivad tähelepanu asjaolule, et loodud süsteem koondab kaebused peamiselt otsuse teinud riigi kohtusse. Seda peetakse kostjale

⁸⁴ Brüssel I *bis*.

⁸⁵ Kramer, X., jt.

koormavaks asjaolu tõttu, et kostjat tavaliselt ei teavitata mehhanismidest, mida ta saab oma huvide kaitseks kasutada.⁸⁶

Täna tuleks kriitiliselt suhtuda analüüsis välja toodud suhtarvudesse, kuna analüüs teostati väga vähe aega peale uue määruse jõustumist ning töö kirjutamise hetkeks on analüüsi avaldamisest möödunud 7 aastat. Kuid siiski nähtub sellest, et sellised probleemid esinesid juba vahetult peale määruse jõustumist.

Lisaks üldistele välisriigi kohtuotsuse täitmiseiga seotud probleemidele, on kohtuotsuste jõustamine praktikas problemaatiline siis, kui tegeleda tuleb jõustamise praktiliste aspektidega ning erinevustega siseriiklike õiguslike vahendite ja süsteemide vahel. Teatud õiguskaitsevahendid on riigispetsiifilised ning otsust täitva riigi õigusaktides ei ole samaväärset meetet. Mõnikord ei ole täitevametil võimalik saada piisavalt teavet sundtäitmise alustamiseks. Näiteks kui intressi mõistetakse välja „vastavalt seadusele“, kuid ilma intressi väärtust märkimata.⁸⁷ Siinkohal tuleb märkida, et Eesti kohtuotsustes on võlaõigusseaduse § 113 alusel viivise (viivitusintressi) märkimine tavapärane ning selle arvutamine tekitab segadust isegi Eesti enda kohtumenetluses osapoolte seas, keerukust lisab veel asjaolu, et see muutub tavapäraselt iga kuue kuu tagant. Kui Soome Täitevameti ametnikud võivad olla selle reeglipärasuse ja aluseks oleva Eesti võlaõigusseaduse normiga juba tuttavad, siis ei pruugi ülejäänud 24 Euroopa Liidu liikmesriigi kohtutäiturid näiteks osata arvutada meie seadusjärgset intressi. Ka ei arvestata paljudes (kui üldse) liikmesriikides viivist vaid ainult intressi. Seega soovides Eestis tehtud kohtuotsuste probleemideta täitmist teises liikmesriigis, oleks praktiliselt mõistlik, kui piiriülese mõjuga otsuses antakse täitva riigi täitevasutusele väga täpsed viivise arvestamise juhised.

2.2. Avalik korra klausli rakendamine

Tunnustamisele võivad takistuseks olla teatud liikmesriigis kohaldatavad aluspõhimõtted, nagu avaliku korra kaitse, inimõiguste või liidu õigusnormide rikkumine. Kohtuotsuste tunnustamine võib olla keelatud kui otsus rikub mõne liikmesriigi põhiseaduslikke aluseid. Samuti kui otsus on vastuolus täitva liikmesriigi õigusaktidega või tehtud otsus, mis ei ole kooskõlas EL õiguse või rahvusvaheliste kokkulepetega.

⁸⁶ *Ibid.*

⁸⁷ *Ibid.*

Brüssel I *bis* määruse artikli 36 kohaselt ühes liikmesriigis tehtud kohtuotsust tunnustatakse teistes liikmesriikides ühegi erimenetluseta. Huvitatud osapool võib III jao 2. alajaos sätestatud korras taotleda, et tuvastataks artiklis 45 osutatud kohtuotsuse tunnustamisest keeldumise aluste puudumine.

Tavapärane nõue kohtuotsuse tunnustamiseks on kindlate kohtumenetluse etappide läbimine ja vigade mitte tegemine, sh menetluse algatamise dokumentide õige kättetoimetamine, otsusele edasikaebamise võimaluse andmine, jms. Nende läbimine on eelduseks tunnustamisele ning tihti põhjuseks tunnustamisest keeldumiseks või Brüssel I *bis* määruse alusel – tunnustamise tunnistuse tühistamiseks.

Täitvale riigile on jäetud võimalus kohtuotsuste tunnustamisest keelduda määruse artikli 45 a kohaselt, kui tunnustamine on selgelt vastuolus taotluse saanud liikmesriigi avaliku korraga (*ordre public*). Või kui kohtuotsus on tehtud tagaselja ning kostjale ei toimetatud menetluse algatamist käsitlevat dokumenti või võrdväärset dokumenti kätte piisavalt aegsasti ja sellisel viisil, et ta oleks saanud end kaitsta, v.a juhul, kui kostja ei algatanud kohtuotsuse vaidlustamise menetlust siis kui tal oli selleks võimalus (b). Tunnustamisest võib keelduda ka kui taotluse saanud liikmesriigi kohtus tehtud otsus samade poolte vahel on vastuolus tunnustamiseks esitatud kohtuotsusega (c). Kuid ka juhul kui kohtuotsus on vastuolus samal alusel ja samade poolte vahel esitatud hagi alusel teises liikmesriigis või kolmandas riigis tehtud varasema otsusega, ning kui varasem kohtuotsus vastab taotluse saanud liikmesriigis tunnustamiseks vajalikele tingimustele (d). Keeldumise aluseks võib olla veel kui kohtuotsus on vastuolus määruse II peatüki 3., 4. või 5. jaoga, s.t kuit kostjaks oli kindlustusvõtja, kindlustatu, kindlustuslepingu kohaselt soodustatud isik, kahjustatud isik, tarbija või töötaja (e i). See tähendab kohtualluvusega kindlustusasjade puhul, mil kostja on kindlustusvõtja, kindlustatu või soodustatud isik, kui kohtuotsus on vastuolus kohtualluvusega tarbijalepingute asjas ning kostja on tarbija, kui kohtuotsus on vastuolus kohtualluvusega töölepingute asjas ning kostja on töötaja. Ning kui kohtuotsus on vastuolus II peatüki 6. jaoga (e ii). Ehk tegemise on erandliku kohtualluvuse alla käivate asjadega – kinnisasjad ja üür, äriühingutega seotud asjad, registrikanded ning patendid, kaubamärgid jms.⁸⁸

Kohtuotsuste mittetunnustamine Euroopa Liidus võib toimuda mitmesugustel põhjustel. Eelpool välja toodud analüüsist nähtub, et kõige sagedamini esinenud probleemid kohtuotsuse jõustamisel on seetõttu, et menetluse algatamise dokumendid olid kostjale ebaõiged või mitte

⁸⁸ Brüssel I *bis*.

õigeaegselt kostjale teatavaks tehtud (peaaegu 17%), probleemid (suhtlemisel) taotluse saanud liikmesriigi pädevaga täitevasutusega (üle 16%), saada (nõuetekohaselt täidetud) tõend otsuse teinud kohtult (ligi 13%) ja avaliku korra rikkumine (peaaegu 12%).⁸⁹

Kohtu pädevuse puudusega on tegemist juhul kui kohtuotsus tehti kohtus, mil ei olnud asja arutamiseks õiguspädevust, vastavalt siis EL-i õigusele või teatud rahvusvahelistele kokkulepetele. Õigusemõistmine võib olla ebaõiglane siis kui kohtul ei ole olnud piisavalt võimalust teostada kaitseõigust (nt anda piisavat kaitset või kohtuprotsess ei ole olnud õiglane). Kohtuotsuse täimise võimatus on juhul kui nt kohtuotsus ei ole välja antud formaalselt nõutud vormis või ei vasta täitmiseks teatud tingimustele. Seda näiteks siis kui kohtuotsus ei ole tõlgitud õigesse keelde või ei ole ametlikult tunnustust (sertifikaati) taotletud. EL õigusega vastuolus olevate õigusaktide või õigusnormidega vastuolus oleva kohtuotsuse tunnustamisest saab keelduda siis kui kohtuotsus rikub Euroopa Liidu põhiõiguste hartat või ei ole kooskõlas Euroopa Kohtu varasemate otsustega.⁹⁰

Avaliku korra (*ordre public, public policy*) vastasust tunnustamisest keeldumise puhul saab kasutada vaid väga erandlikel juhtudel. Enamasti siis kui kohtuotsus rikub teatud inimõigusi või õigusemõistmise põhialuseid. Brüssel I bis määruse eelkäija 1968 Brüsseli Konventsiooni artikli 27 lg 1 ütleb, et kohtuotsust ei tunnustata kui selline tunnustamine on vastuolus selle riigi avaliku korraga, kus tunnustamist taotletakse.

Avaliku korra klausli sisu määratakse kindlaks Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi EIÕK) artikli 6 (Õigus õiglasele kohtumenetlusele)⁹¹ ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 47 põhitagatistega. Kõik avaliku korra asjakohased sätted on koostatud üldklauslitena ja nad viitavad aluspõhimõtetele erinevates õigusvaldkondades. Täpsemalt saab avaliku korra sisu tuletada ainult viidatud õigussätetest. Kuid avaliku korra erandi piiratud ulatus eeldab, et viidatakse ainult kohtu asukohariigi õiguse (*lex fori*) põhiväärtustele ja põhiõigustele. Tavaliselt viitavad kohtud põhiseaduslikele põhimõtetele, millest liikmesriikide põhiseadused tulenevad.⁹²

Avaliku korra vastane võib kohtuotsus olla kui on toimunud inimõiguste rikkumine, näiteks kui kohtuotsus on tehtud viisil, mis inimõigusi rikub. Ka juhul kui otsus on vastuolus taotluse

⁸⁹ Kramer, X., jt.

⁹⁰ *Ibid.*

⁹¹ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon – RT II 2010, 14, 54.

⁹² Hess B, jt. Interpretation of the Public Policy Exception as referred to in EU Instruments of Private International and Procedural Law. DIRECTORATE GENERAL FOR INTERNAL POLICIES. – Kättesaadav: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2011/453189/IPOL-JURI_ET\(2011\)453189_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2011/453189/IPOL-JURI_ET(2011)453189_EN.pdf) (23.04.2025).

saanud riigi õigustumõistmise ning kohtupidamise põhimõtetega. Samuti kui kohtuotsus soodustab tegevust, mis täitva riigi seadustega keelatud tegevusele kaasa aitab, nt terrorismi rahastamise, maksupettuse või muu ebaseadusliku tegevusega. Kui kohtuotsus otseselt rikub kohalikke seadusi, ei pruugi see olla tunnustatav. Erinevad riigid võivad tõlgendada samu õigusakte erinevalt või neil võib olla teistsugune arusaam teatud tegevuse seaduslikkusest, seda näiteks perekonnaõiguse või tööõiguse küsimustes. Tõlgendamist mõjutavad ka kindlasti rahvuslikud traditsioonid ning usulised veendumused. Kohalikke seadusi eiravad otsused ei pruugi olla tunnustatavad, näiteks kohalikku maksuõigust või äriõigust eiravad otsused.⁹³

Euroopa Kohus ei määratle avaliku korra sisu. Ta teeb ainult otsuseid avaliku korra klausli piiride kohta. Avaliku korra klauslile võib tugineda üksnes erandjuhtudel, mida on Euroopa korduvalt rõhutanud.⁹⁴ Seda saab sisustada Euroopa Kohtu tõlgendustega ning täpsemalt ainult konkreetsete juhtumite põhjal – üldine määratlus puudub ning õigustumõiste on liiga lai.

Ka Eesti siseriiklik õigus (TsMS § 620 lg 1 p 1) ütleb, et välisriigi lahend ei kuulu Eestis tunnustamisele kui lahendi täitmine oleks ilmselt vastuolus Eesti õiguse oluliste põhimõtetega (avaliku korraga), eelkõige isikute põhiõiguste ja -vabadustega. Seega, kui kohtuotsus on kahjustab selle riigi olulisi sotsiaalseid väärtusi või on vastuolus riigi õigussüsteemi põhialustega, ei ole selle kohtuotsuse tunnustamine või täitmine tavaliselt võimalik.

Euroopa Kohus on asjas *Krombach vs. Bamberski* rõhutanud, et liikmesriikidel on õigus keelduda kohtuotsuse täitmisest, kui see on vastuolus avaliku korraga, sealhulgas kohtuprotsesside õiguspärasuse ja õiglase kohtupidamise nõuetega. Selles juhtumis Saksamaa keeldus kohtuotsuse tunnustamisest, kuna Prantsusmaal tehtud kohtuotsus oli vastuolus Saksamaa õiguskorraga. Kohus märkis, et seda tuleb tõlgendada kitsalt, kuna see kujutab endast takistust konventsiooni põhieesmärkide saavutamisel. Kuid märkis ka, et avaliku korra tingimusele tuginemist tuleb võimalikuks pidada üksnes erandjuhtudel, mil selle riigi õigusaktides, kus otsus on tehtud, ja konventsioonis eneses sisalduvad tagatised ei olnud piisavad kaebeluse kaitsmiseks, kui ilmselgelt on rikutud EÕIK-s tunnustatud õigust kaitsta end selles kohtus, kus otsus on tehtud.⁹⁵

Ka kohtuasjas *Renault* kordas Euroopa Kohus varasemalt Krombachi kaasuses märgitud, et Brüsseli Konventsiooni artikli 27 punktis 1 osutatud avaliku korra tingimusele tuginemine on

⁹³ *Ibid.*

⁹⁴ EKo C-619/10, *Trade Agency Ltd vs. Seramico Investments Ltd*, ECLI:EU:C:2012:531, p 48; C-7/98 *Krombach v. Bamberski*, p 21; C-38/98 *Renault*, p 26; C-420/07 *Apostolides vs Orams*, p 55.

⁹⁵ EKo C-7/98, *Krombach v Bamberski*.

lubatud üksnes juhul, kui teises osalisriigis tehtud otsuse tunnustamine või täitmisele pööramine kahjustaks lubamatult tunnustamise või täitmisele pööramise taotluse saanud riigi õiguskorda, riivates mõnda aluspõhimõtet.⁹⁶

Seega võib riik keelduda teise riigi otsuse tunnustamisest kui kohtuotsus sisaldab toimingut või otsust, mis on ebaõiglane ning ilmse ebaõigluse tõttu vastuolus õigusemõistmise aluspõhimõtetega. Või on see ilmselgelt põhjendamatu või tõendite alusel valesti tehtud, või kui otsus on tehtud valede ja puudulike tõendite alusel. Siinjuures on oluline, et kohtulahendi õigsust sisuliselt ei kontrollita. Sellised piirangud jätaavad liikmesriigi kohtule siiski laia tõlgendusruumi.

2.2.1 Eesti kohtuotsuste täitmise näited Soome kohtumenetluses

Soome Vaasa Apellatsioonikohtus asjas VaaHO:2015:9 lahendati küsimust, kas Eesti kohtu tehtud otsuse tunnustamisest tuleks keelduda Brüsseli I määruse artikli 34 lõike 1 alusel põhjusel, et tunnustamine oleks selgelt vastuolus Soome avaliku korra põhimõtetega. Samuti tekkis küsimus, kas kohtukutse kohtuistungile on käsitatav menetluse algatamist käsitleva dokumendina või võrdväärse dokumendina määruse artikli 34 lõike 2 tähenduses ja kas selle lõike alusel tuleks keelduda kohtuotsuse tunnustamisest seetõttu, et kostjat ei kutsutud Eesti kohtusse läbiviidud suulisele kohtuistungile. Kostja väitis veel, et sai 2006 aasta otsusest teada alles 10. veebruaril 2011 ning Riigikohus jättis tema teistmisavalduse menetlusse võtmata.⁹⁷

Selles asjas esitas hageja taotluse Soome esimese astme kohtule otsuse tunnustamiseks, mida kohus ka tegi. Kostja teatas apellatsioonkaebuses, et on esitanud Viru Maakohtule kirjaliku vastuse asjas, milles tehti kohtuotsus (15.05.2006, tsiviilasi nr 2-03-691). Kostja väitel ei ole teda kutsutud kahele kohtuistungile, mille kohus pidas enne kohtuotsuse tegemist, samuti ei ole talle antud teavet kummagi istungi korralduse ega nende aja ja koha kohta. Seetõttu tuleb arvestada, et kostja kõnealusel protsessis ei osalenud. Kostja viitas Brüssel I artiklile 34 ning leidis, et kohtuotsuse tegemise hagimenetluses oli rikutud õiglase arutamise põhimõtet ja kostja õigust õiglasele kohtulikule arutamisele. Kohtuotsuse tunnustamine oleks seega selgelt vastuolus Soome õiguskorra põhimõtetega.

⁹⁶ EKo C-38/98, *Régie nationale des usines Renault SA v Maxicar SpA and Orazio Formento*, ECLI:EU:C:2000:225.

⁹⁷ Vaasan HO otsus 1.10.2015 VaaHO:2015:9 – Kättesaadav: <https://www.finlex.fi/fi/oikeuskaytanto/hovioikeudet/2015/vaasa/462?language=fin>

Kostja kaebus kohtuotsuse tunnustamise tühistamiseks jäeti teise astme kohtus rahuldamata. Apellatsioonikohus oli seisukohal, et asjas ei ole võimalik hinnata, kas Viru Maakohtu lahend on sisuliselt õige, kuna Brüsseli I määruse artikli 36 kohaselt ei või välisriigi kohtuotsust selles sisalduva sisulise lahendi osas ühelgi juhul läbi vaadata. Ning seetõttu võttis kohus appi Euroopa Kohtu praktika. Kohus pidi esmalt hindama, kas Brüsseli I määruse artikli 34 lõike 2 kohaldamise osas kohtukutse kohtuistungile on käsitatav selles lõikes nimetatud kutsega samaväärse dokumendina.

Euroopa Kohus on öelnud, et menetluse algatamise dokument või sarnane dokument Brüsseli konventsiooni, mis eelnes Brüssel I määrusele, artikli 27 lõike 2 tähenduses on dokument või dokumendid, mille kättetoimetamine nõuetekohase õigeaegse kättetoimetamise korral võimaldab kostjal oma õigusi jõustada enne, kui kohtuotsus kuulutatakse täidetavaks riigis, kus see tehti. Dokumenti artikli 27 lõike 2 tähenduses on peetud dokumendiks, mis annab võlausaldajal õiguse saada lihtmenetluses täidetav kohtuotsus, kui võlgnik teatud aja jooksul pärast dokumendi kättetoimetamist nõudele vastu ei vaidle.⁹⁸

Teisele küsimusele, kas tunnustamine on selgelt vastuolus Soome avaliku korra põhimõttega, kuna otsusest ei ole kostjat teavitatud ning ta ei ole saanud seda edasi kaevata, vastas kohus, et Soome õiguskord annab asjaosalisele kaalutusõiguse selle üle, kas ta soovib kohtumenetluses osaleda, ning lisaks võimaldab seadusandlus asja lahendada asjaosalise kahjuks tema passiivsusest hoolimata. Soome õiguskorraga selgelt vastuolus olevaks ei saa pidada menetlust, kus asja menetletakse poole puudumisest hoolimata ja otsustatakse tema kahjuks, kui menetlus ja poole tegevusetuse tagajärjed on seadusega ette nähtud. Nõuetekohase menetluse põhimõttest lähtudes tuleb aga pidada küsitavaks menetlust, mille puhul otsus nendes olukordades põhineks asjaolul, millele vastaspool ei ole oma nõude toetuseks tuginenud või millest teda ei ole muul viisil teavitatud etapis, mil ta teeb oma otsuse menetluses osaleda. Nimelt oli kostja kirjalikus vastuse hagile nõustunud kirjaliku menetlusega.⁹⁹

Teises, 2022. aastal Soomes Eestis Viru Maakohtu otsusega seotud tunnustamise asjas HelHO:2022:3 tühistas teise astme kohus esimese astme täidetavaks tunnustamise otsuse olukorras, kus kohtuotsus oli kaotanud päritoluriigis täitmisele pööratavuse. Hageja palus ringkonnakohtul tunnustada ja tunnustada täidetavaks Viru Maakohtu 16. juuni 2010 otsuse asjas nr 2-10-26059, lähtudes Brüssel I määrusest. Soome esimese astme kohus tunnistas Viru Maakohtu tehtud otsuse täitmisele pööratavaks. Kostja esitas kaebuse Helsingi teise astme

⁹⁸ *Ibid.*

⁹⁹ *Ibid.*

kohtule täitmisele tunnustamise tühistamiseks. Eesti kohtutäitur tegi 12. jaanuaril 2022 kostja avalduse alusel otsuse, milles märkis, et kõnealune kohtuotsus on aegunud. Kostja on tuginenud Brüssel I määruse artikli 34 lõikele 4, mis näeb ette, et kohtuotsust ei tunnustata, kui see on vastuolus teises liikmesriigis või kolmandas riigis sama asja kohta ja samade poolte vahel tehtud varasema kohtuotsusega ning mis vastab tunnustamise tingimustele. Kohus märkis, et kostja ei ole apellatsioonkaebuses isegi väitnud, et on olemas kohtuotsus, mis on vastuolus Viru Maakohtu 16. juuni 2010 otsusega. Selle asemel on kostja esitanud Eesti täitevasutuse 12. jaanuaril 2022 tehtud otsuse, mille kohaselt on täitemenetlus lõpetatud võlgnevuse aegumise tõttu. Seetõttu märkis apellatsioonikohus, et pärast kohtuotsuse tegemist tekkiv võla aegumistähtaeg ei ole määruse artiklite 34 või 35 tähenduses kohtuotsuse tunnustamisest keeldumise aluseks. Lisaks eeltoodule arvestas kohus, et määruse artikli 38 lõike 1 kohaselt ei ole kohtuotsus, mis ei ole selle tegemise riigis täitmisele pööratav, täitmisele pööratav ka teistes liikmesriikides. Kostja 12. jaanuaril 2022 esitatud Eesti täitevasutuse otsuse kohaselt on kõnealuse kohtuotsuse alusel täitmine lõpetatud võla aegumise tõttu.¹⁰⁰

Kuigi Eestis aegub täitmine 10 aasta möödumisel, ei lõpeta täitmise aegumine aga sissenõudja nõuet võlgniku vastu, nõue ehk kohustus lõpeb seaduse kohaselt kohustuse kohase täitmisega. See tunnustamise kohtuasi aga on hea näide selle kohta kuidas kahe riigi täitemenetluse ja aegumist sätestavad normid võivad erineda, tõlgendavad aga riigid neid enda riigi sätete kohaselt. Lisaks nähtub ka sellest otsuses, et võlgnik on Soome kohtus esitanud taotluse valel alusel, mis tähendab, et võlgnikule ei ole oma õiguste kaitsel määrusest tulenevad õigused selged ja arusaadavad.

Kokkuvõtteks Soome juhtumite kohta Eesti kohtuotsuste tunnustamise kohta võib öelda, et Soome avalikult kättesaadavas andmebaasis kohtumenetluste kohta neid palju ei esine ning võib eeldada, et kahe riigi vaheline usaldus selle koha pealt on hea ning eeldatakse ikkagi, et Eesti kohtus on järgitud vajalikku korda ning ehk ka see, et kahe riigi arusaam avalikust korrast on samasugune.

Avaliku korra klausli kohaldamine Euroopa Liidu õiguses tsiviilasjades üldiselt ei ole ühtlane. Kuna avaliku korra klausli tõlgendamine ja kohaldamine on jäetud liikmesriikide kohtutele, ei taga see kohtuotsuste vaba liikumise põhimõtte ühtset rakendamist EL-is. Kuivõrd klausli tõlgendamiseks on antud igale liikmesriigile põhimõtteliselt vabad käed, on sellega antud võimalus ka soovi korral täitmisest keelduda, otsides ebaloomulikke või kunstlikke põhjuseid.

¹⁰⁰ Helsingin HO otsus 5.10.2022, HelHO:2022:3.

M. Kirkutis ja endine Leedu Ülemkohtu kohtunik V. Višinskis avaldanud oma 2021. aastal avaldatud artiklis arvamust, et kas Euroopa Kohtu tõlgendus avaliku korra klausli tõlgendamise piiridele on piisav tagatis, et tagada nõuetekohane klausli kohaldamine, arvestades seda, et kohustus esitada küsimus Euroopa Kohtule piirdub kohtule esitatud hagiga. Avaliku korra klausli paindlikkus ja ebakindlus tõstatab klausli ühetaolise tõlgendamise ja kohaldamise küsimuse, kuna EL seaduse reeglid ei näe ette mingeid teisi meetmeid, et tagada õiglasele kohtupidamisele tõhus kasutamine.¹⁰¹

Kuna Euroopa Kohtu otsused avaliku korra klausli piiride kohta on see, et avaliku korra klauslile võib tugineda üksnes erandjuhtudel, siis tundub, et klauslit rakendada peaks saamagi ainult erandjuhtudel ehk kas siis kui tegemist on äärmusliku olukorraga või haruharva. Kuid ometi tundub, et väga laiade piiride seadmisega piire põhimõtteliselt ei olegi.

2.2.2 „Kohtuotsuse“ mõiste EL õiguses

2023. aastal artiklis on samad autorid analüüsinud kriteeriume, mille alusel tuleb hinnata liikmesriikide tehtud otsuseid, et kindlustada, et nende täidetavus oleks tunnustatud piiriülevalt. Määrus ei anna selget vastust selle kohta, kas kõik liikmesriikide kohtute otsused kuuluvad Brüssel I *bis* määruse reguleerimisalasse. Kuigi määrus toob sisse kohtuotsuse¹⁰² mõiste, näeb see ette ainult näitlike kohtudokumentide loetelu, mis ei ole ammendav. Autorid pakuvad välja ka ühe laia tõlgenduse otsusele – kohtuotsus tuleb teha võistlevas menetluses, et see hõlmaks ka tagaseljaotsuseid, kohtumäärusi ja kohtulikke kokkulepped. Tõstatatakse küsimus, kas liikmesriikide otsused, mis põhinevad kolmandate riikide otsustel või nende tunnustamisel, kuuluvad määruse kohaldamisalasse. Sealjuures leiavad nad, et kuna menetluslikud tagatised on õiglasele kohtulikule arutamisele tagamisel piiratud, ei tohiks tagaseljaotsuseid võrdsustada Brüssel I *bis* alusel tehtud kohtuotsusega, kuna puudub võistlev menetlus ja kohtu suutlikkus hinnata nõude põhjendatust on piiratud. Autorid leiavad ka, et liikmesriigi kohtuotsused (*judgements*)¹⁰³ kolmandate riikide kohtuotsuste (*decision*) tunnustamise kohta ei saa

¹⁰¹ Kirkutis, M., Višinskis, V. Problems of Recognition of Foreign Judgments and res judicata in European Union. *Socrates*. 2(20). 75–83 (2021).

¹⁰² „otsus“ on EK C-568/20 otsuse kohaselt ka lihtmenetluses antud määrus.

¹⁰³ Eesti keeles on nii „*judgements*“ kui „*decision*“ üldiselt tõlgitud kui otsus.

võrdsustada Brüssel I *bis* mõistes kohtuotsuse kategooriaga. Ning need ei täida ka vaba liikumise põhimõtet, kuna lahendavad protseduurilist küsimust mitte aga sisulist vaidlust.¹⁰⁴

Tulles tagasi selle juurde, et kolmandate riikide kohtuotsuste tunnustamisega ja mõiste „kohtuotsus“ laiendamisega määrusele, milline on siis oht kolmandate riikide otsuste tunnustamine liikmesriigi otsusena? Ka Eestis on välisriigi kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine TsMS § 475 lg 1 p 14 kohaselt hagita asi, milles § 478 lg 1 kohaselt lahendatakse kohtumäärusega.

Euroopa Kohtu otsuses *J v. H Limited (C-568/20)* 2022. aastal andis Inglismaa kõrgem kohus maksekäsu kohtumääruse võlausaldaja H-Limited kasuks võlgniku J vastu vastavalt kahele Jordaania kohtute tehtud otsusele. Võlausaldaja taotles ingliskeelse maksekäsu sundtäitmist Austria kohtu alluvuses Brüssel I *bis* alusel, viidates selle määruse artiklile 53. Nii kohus, kui ka apellatsioonikohus andis H-Limited-le loa jõustada Inglise maksekäsk. See “kinnitusotsus” põhimõtteliselt teisendas välisriigi kohtuotsuse Inglismaa otsuseks. Võlgnik esitas kaebuse Austria ülemkohuse, kes kaldus seisukohale, et „topelt-*exequatur*” välistamise põhimõte kehtib ka liikmesriigi kohtu tehtud määruste puhul, kuna lõpliku otsusega tunnustatud võla aluseks olev õigussuhe ei kuulu sisulisele läbivaatamisele. Vaidlusalune otsus seetõttu ei kuuluks põhikohtuasjas Brüssel I *bis* artikli 2 punkti a tähenduses mõiste "kohtuotsus" alla.¹⁰⁵

Euroopa Kohtu kohtujurist P. Pikamäe seisukohta¹⁰⁶ järgides tunnistas Euroopa Kohus, et ingliskeelne lihtmenetluse määrus (*summary order*) on tõepoolest kohtuotsus Brüsseli I a määruse art 2 a ja artikkel 39 järgi, kuid see ei võta võlgnikult õigust vaidlustada selle kohtuotsuse täitmist, tuginedes mõnele artikli 45 kohasele keeldumispõhjusele, eelkõige kui tunnustamine on selgelt vastuolus Austria avaliku korraga. Kohus rõhutab, et kuigi liikmesriikidel on põhimõtteliselt vabadus otsustada oma riigisisese käsitluse kohaselt, millised on avaliku korraga seotud nõuded, tulenevad selle mõiste piirid siiski määruse tõlgendamisest, Euroopa Kohus on hoolimata asjaolust, et ta ei saa otsustada liikmesriigi avaliku korra sisu üle, siiski pädev kontrollima piire, mille raames liikmesriigi kohus võib sellele mõistele tugineda, et teise liikmesriigi kohtu otsus tunnustamata jätta.¹⁰⁷

Sellest järeldub, et see kontseptsioon hõlmab ka maksekäsku, mis on tehtud liikmesriigi kohtu poolt tehtud, kolmandas riigis tehtud lõplike kohtuotsuste alusel. See ingliskeelne lihtmenetluse

¹⁰⁴ Kirkutis, M., Višinskis, V., Čuveljak, J. The concept of a judgment under The Brussels I bis Regulation. *International Comparative Jurisprudence* Vol. 9 No. 1 (2023).

¹⁰⁵ EKO C-568/20, *J v. H Limited*.

¹⁰⁶ EK C-568/20, *J v. H Limited*, ECLI:EU:C:2022:264, kohtujurist P.Pikamäe seisukoht.

¹⁰⁷ EKO C-568/20 *J v. H Limited*.

otsus ei ole välisriigi kohtuotsuse otsene tunnustamine või täitmine, vaid Inglise kohtu sisuline otsus, mis võtab arvesse välisriigi kohtuotsuse *res judicata*, mis ei kuulu edasikaebamisele.¹⁰⁸

Austria õigusteadlane prof. Lena Werderitsch on oma artiklis võtnud seisukoha, et seesama hiljutine otsus asjas *J v. H Limited* kolmandate riikide kohtuotsuste täitmise kohta Euroopa Liidus on loonud uued foorumistlemise (*forum shopping*) võimalused – võlausaldaja vajab ainult seda, et leida Euroopa Liidus liikmesriik, kes on kõige heldem välismaiste kohtuotsuste tunnustamisel ja täitmisel. Selles liikmesriigis täitmisele pööratavaks kuulutamise järgselt, olenemata sellest, kuidas see on sõnastatud, on siis „EU liikmesriigi otsus” Brüssel I *bis* artikli 2 punkti a tähenduses ja seetõttu, mis tahes teises liikmesriigis täitmisele pööratav, v.a juhul, kui erandkorras on avaliku korra rikkumine.¹⁰⁹

Lähtudes Euroopa Kohtu otsusest käsitletavas asjas näib abivahendite kasutamine olevat piiratud liikmesriigi otsuste täitmise vastu, millega muudetakse kolmanda riigi kohtuotsus uueks kohtuotsuseks, mille Euroopa Kohus liigitab „liikmesriigi otsuseks”.¹¹⁰

2.2.3 Vastuolu riigi põhiväärtuste ja põhiõigustega

Avaliku korra vastasus kohtuotsuste tunnustamisel on olukord, kus otsuse tunnustamine ja täitmine liikmesriigis või selle jurisdiktsioonis ei ole võimalik, kuna see on vastuolus tunnustamist taotletud liikmesriigi põhiseadusliku või avaliku korraga seotud normidega. Seega tähendab avalik kord riigi õigussüsteemi ja väärtuste kaitset, põhinedes põhiseaduslikel põhimõtetel, inimõigustel, õigusemõistmise aluspõhimõtetel ja teistel sotsiaalsetel normidel. Kui teise liikmesriigi kohtuotsus ei ole kooskõlas tunnustust taotletava riigi avaliku korraga, siis kohus võib keelduda Brüssel I *bis* määruse artikli 45 kohaselt kohtuotsuse tunnustamisest ja täitmisest. Enamasti kaaluvad riigid avaliku korra vastasuse küsimust ainult juhul, kui kohtuotsus puudutab suuri õigusemõistmise põhimõtteid.

Avaliku korra klauslile tuginedes on oht, et riigid, kelle poliitiline suund ei ole ehk Euroopa Liidu põhiväärtuste ja eesmärkidega samasugune, võivad klauslile toetudes jätta tunnustamata teise riigi otsuse. Riikide tõlgendus mõne sõna kohta, näiteks käesoleval ajal kõige rohkem tähelepanu saanud sõna „sõda“ või „sõjaline operatsioon“, võib olla väga erinev ning seeläbi

¹⁰⁸ Kirkutis, M. jt. 2023.

¹⁰⁹ Werderitsch, L. Enforcing Foreign Judgements In The European Union: A New Approach by the European Court Of Justice. NYU Journal of International Law and Politics. 2024.

¹¹⁰ *Ibid.*

ka võidakse seda kasutada poliitilise vahendina. Kuna Euroopa Liidu liikmesriike on palju, ning suuremas osas nendes riikides hinnatakse euroopalikke väärtusi, on ikkagi ajalugu, inimeste traditsioonid, hinnang perekondlikele sidemetele, usk ja majanduslik kindlustatus riigiti erinev. Järelikult tuleks seda klauslit siiski mingil määral täpsemalt piiritleda. Kui soovitakse ühtlustada siseturgu, luua usaldusel põhinev kohtuotsuste tunnustamise süsteem, tuleb piirata ka tõlgendamisvabadust.

Mostowik, P. ja Figura-Goralczyk, E. on analüüsinud välismaiste kohtuotsuste tunnustamisest ja täitmisest keeldumist avaliku korra erandile tuginedes ja viidanud Saksa Ülemkohtu (BGH) keeldumisele tunnustada Poola kohtuotsusteid tuginedes Saksa Põhiseaduse (*Grundgesetz*)¹¹¹ artiklile 5. Artikkel 5 räägib igaühekar õigusest vabalt väljendada ja levitada oma arvamust sõnas, kirjas ja pildis ning saada takistamatult teavet üldkasutatavatest allikatest. Poola kohtuotsusega, millega, kohustati kostjat valeütlosti parandama ja vabandust paluma, kuulus BGH otsuse järgi „arvamuse“ (*Meinung*) alla, mida Saksa põhiseadus kaitseb. Poola kohtuotsuse täitmist Saksamaal peeti seal põhiseadusliku õigusega vastuolus olevaks ja Poola kohtuotsuse täitmisele pööratavust eitati kui ilmselget vastuolus olevat Saksamaa avaliku korraga. Krakovi Poola apellatsioonikohtu 22. detsembri otsusega 2016 kohustati Saksa telekommunikatsiooniettevõtet vabandama isiksuseõiguste rikkumise eest ja oma faktivigu parandama. Kuna enamikul juhtudel välismaiste kohtuotsused "mittetäidetavus" EL-is on põhjustatud protseduurilistest probleemidest, on avalikule korrale tuginemine nendes üsna ebatavaline põhjus. Enamasti on isikuõigusi ja ajaloo võltsimist käsitlevad artiklid ajaloo võltsimise vastases võitluses sõna „Poola“ kasutamist surmalaagrite kontekstis parandatud avaldused ametlikult või tühistatud pärast diplomaatilist sekkumist.¹¹²

Nimetatud juhtum is kohustati Poola Krakovi apellatsioonikohtu Poola kohtu 2016. aasta otsusega kostjat vabandama, avaldades oma Interneti lehel üheks kuuks avaldus, kus ZDF avaldab kahetsust www.zdf.de portaalis 15.07.2013 avaldatud artiklis väljendi kohta, mis on Poola rahva ebatõene and ajalugu võltsiv – mis viitab, et Majdaneki ja Auschwitzi surmalaagrid ehitasid ja juhtisid poolakad. Ning vabandab hageja ees, kes oli vangistatud Saksamaa koonduslaagrisse tema isikuõiguste, eelkõige rahvusliku identiteedi (tunnet kuuluda poola rahvusse) ja tema rahvusvääriskuse rikkumise eest.¹¹³

¹¹¹ Saksa Põhiseadus – <https://www.bundestag.de/gg>.

¹¹² Mostowik, P. jt.

¹¹³ BGH, Beschluss vom 19. Juli 2018 – IX ZB 10/18.

Poola õigussüsteemis on isiklike õiguste rikkumise eest vabandama kohustamine tüüpiline. Nii Saksamaa maakohus kui ka kõrgem ringkonnakohus kuulutas otsuse viivitamata täidetavaks. Kohus märkis, et kostja ise ei salga, kinnitas, et kasutas fraasi "Poola hävituslaagrid", on vale faktiväide. Ebaõige väide ei kuulu põhiseaduse artikli 5 kaitse alla. Saksa materiaalõigus karistusõiguses keelab Holokausti eitamise ning kõigi toimepandud tegude heakskiidu, eitamise ja alahindamise natsionaalsotsialistliku režiimi ajal. Koblenzi kõrgem ringkonnakohus otsustas, et Poola kohtuotsuse jõustamine Saksamaal ei tähenda sõnavabaduse rikkumist, kuna termin "Poola hävitamislaagrid" on vale väide, mis on välja jäetud Põhiseaduse artikli 5 lõikes 1 sätestatud kaitsest. Seetõttu ei rikkunud Saksamaa avalikku korda.¹¹⁴

Saksamaa ülemkohus jättis aga oma 19. juuli 2018. aasta otsuses IX ZB 10/18 2016. aasta Poola kohtuotsuse täidetavaks tunnistamise taotluse rahuldamata, viidates ilmselgele Saksamaa avaliku korra rikkumisele ja "arvamusevabadusele" (*Meinungsfreiheit*), mis on "põhiseaduslik õigus" (*Grundrecht*). Ülemkohus märkis, et kohtuotsuse täitmine, millega süüdimõistetud teleringhääling on kohustatud vabandama ajaloo võltsimise väite pärast laagrite kohta, mis süüdimõistva riigi kohtu hinnangul esines ja isikuõiguste rikkumise pärast, mis antud juhul karistuse määranud riigi kohtu hinnangul on olemas, rikub ilmselgelt põhiõigust negatiivsele sõnavabadusele ja Saksamaa avalikku korda – */...verstößt offenkundig gegen das Grundrecht auf negative Meinungsfreiheit und gegen den deutschen ordre public/*.¹¹⁵

Ülemkohus eeldas, et sellel juhul *exequaturi*-menetluse puhul ei olnud kontrollitav Poola hävituslaagrite väljendi valelikkuse küsimus vaid avalduse küsimus, mida kostja oli kohustatud vastavalt kohtuotsusele avaldama. Ülemkohus tugines avaliku korra materiaalõigusele (Brüssel I art 34 ja 35, PS § 5) kuid tugines ka EIÕK artiklile 10, kuid ei võtnud arvesse EIÕK artiklit 17. Saksamaa ülemkohus põhjendas, et täidetavaks tunnistamise menetluse õiguslikkuse kontrolli objektiks on pigem üksnes avaldus, mille otsuse teinud riigi kohus on süüdistatavale määranud. Kostja on kohustatud omaks võtma ja avaldama arvamuse kui enda oma. Autorite arvates kasutas BGH spetsiifilist „ümbersuunamise“ argumentatsiooni (*reversible argumentation*), mis ei keskendunud hageja suhtele kostjaga, vaid oli suunatud *de facto* kohtuotsuse vastu. Otsusest nähtub, et BGH jätab oma põhjendustes välja selle, et sõnavabadusel on piirid, mis tulenevad nt üksikisiku isikuõiguste kaitsest. Samuti märgitakse, et võrreldes Poola kohtuotsust "arvamusega", hindas BGH tegelikult Poola otsust. Raske on

¹¹⁴ Mostowik, P. jt.

¹¹⁵ BGH Beschluss vom 19.07.2018 – IX ZB 10/18.

mitte vastu vaielda tõsiasjale, et omadussõnana "Poola" on lugejatele mõistetav faktide eitamisena, mitte lihtsalt "arvamuse" väljendusena.¹¹⁶

Eestis on ebaõigete faktiväidete ning ebakohaste väärtushinnangute kohtuasjad nõ populaarsust kogunud. Vabandamine ning kahjuhüvitiste nõuded tsiviilkohtus on lisandunud ning hindamine, emma-kummaga on tegemist, on vahel keeruline. Probleeme lisab veel see, et tänapäeval piiri taha põgenedes arvavad nii mõnedki, et interneti kaudu solvanguid jagades ja kommentaare kirjutades on nad kaitstud kohtumõistmise eest.

Tuleb märkida, et nimetatud Saksa kohtuotses valguses paistab, et avaliku korra klauslile tuginedes võib tahtmise korral igasuguse kohtuotsuse tunnustamisest keelduda (nüüdseks Brüssel I *bis* järgi tühistada). Kuigi Euroopa Liit on jätnud riikidele oma suveräänsuse ja põhiõiguste kaitseks vabaduse teatud juhtudel tunnustamisest keelduda, on võimalik seda klauslit ka ära kasutada. Kui solvangute või valeväidete ümberlukkamise otsuseid enam teistes riikides ei tunnustata, kaob ära ka kaitse isiklike õiguste rikkumise vastu kui teine vaidluse pool välisriigis elab või sinna kolib. Nii nagu avaliku korra klausel annab liikmesriikidele vabaduse kohtuotsuse eri liikmesriikide ja ELi määruste erineva tõlgenduse puhul vabaduse tunnustamisest keelduda, annab see liikmesriikidele ka õiguse sedasama avaliku korra klauslit erinevalt tõlgendada – st millal on tegemist sisulise läbivaatamisega ja millal ainult formaalse kontrolliga või riigi siseriiklike põhimõtetega vastuolus olemisega. Kuna EK on rõhutanud, et avaliku korra erandit tuleks kasutada ainult erandjuhul, siis Saksa kohtuotsuse põhjal ei tundu vabanduse avaldamise kohalikus telekommunikatsiooniettevõttes mitte kuidagi erandliku juhuna, arvestades tänapäeva maailma internetiseeritust ning kõigele ja kõigile kommentaaride jagamise populaarsust.

Avaliku korra klausel ei tohi muutuda vabanduseks keelduda liikmesriikide vahelisest kokkuleppes tuginedes siseriiklikule õigusele, kui miski on „rahvusliku uhkusele“ tõttu vastumeelne. Pigem tundub selline klausli kasutamise viis selle klausli laiade piiride ära kasutamisenä oma huvides. Olles ise väikese ja ajalooliselt tihti okupeeritud riigi elanik, tundub selline põhjendus paraku juhtunu eest „rahvusliku häbi“ peitmisena põhiõiguse taha.

Avaliku korra klausli kohaldamine loob teatud võimaluse hinnata otsuse täitmise riigi materiaalõiguse vaatenurgast. Siiski sellise kohtuotsuse sisulist perspektiivi võib hinnata küsitavaks. Lisaks Brüssel I artiklile 45, on Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikliga 11 aga tagatud ajakirjandusvabadus. 2024. aasta otsuses asjas *Real Madrid Club de Fútbol (C-633/22)*,

¹¹⁶ Mostowik, P. jt.

kus nõuti hüvitist 330 000 eurot ajalehelt ja ajakirjanikult Le Monde'i artiklis kirjutatud dopinguga seotud arsti teenuste kasutamise kohta jalgpalliklubide poolt. Hüvitist nõuti spordiklubi ja arsti maine kahjustamise eest. Kuna Pariisi Apellatsioonikohus tühistas tunnistuse, sest see oli vastuolus Prantsusmaa rahvusvahelise avaliku korruga, esitas Real Madrid kaebuse Prantsuse kassatsioonikohtusse, mis peatas menetluse ja esitas Euroopa Kohtule eelotsuse taotluse.¹¹⁷

Euroopa Kohtule esitati eeltaotluse küsimus – kas tuleks keelduda sellise kohtuotsuse täitmisest ja kui jah, siis millistel tingimustel tuleb sellise kohtuotsuse täitmisest keelduda põhjusel, et see rikub hartaga tagatud ajakirjandusvabadust? Kohus leidis et sellise kohtuotsuse täitmisest tuleb keelduda, kui see tooks kaasa harta artikli 11 ilmselge rikkumise ja seega taotluse saanud liikmesriigi avaliku korra rikkumise.¹¹⁸

Kohus kinnitas juba varasemat seisukohta, et avaliku korra tingimustele võib tugineda ainult juhul, kui teise liikmesriigi otsuse tunnustamine või täitmine kahjustaks lubamatult taotluse saanud riigi õiguskorda, riivates selle mõnda riigisisese või liidu õiguse põhimõtet. Täitmisest tuleb keelduda kui kohtuotsuse täitmine tooks kaasa hartas tunnustatud põhiõiguse ilmselge rikkumise. Kohus kinnitab, et sõnavabadus on demokraatliku ja pluralistliku ühiskonna üks alustaladest ning kuulub väärtuste hulka, millel Euroopa Liit ELL artikli 2 kohaselt rajaneb. Seepärast peavad sõnavabaduse riived piirduma rangelt vajalikuga ja demokraatliku ühiskonna huvides on säilitada ajakirjandusvabadus. Maine kahjustamise eest välja mõistetud hüvitise summa peab olema proportsionaalne asjaomase rikkumisega.¹¹⁹

Kohus, kes täitmise üle otsustab, peab ajakirjandusvabaduse ilmselge rikkumise hindamisel arvestama juhtumi kõiki asjaolusid, st nende isikute vahendeid, kellelt kahjuhüvitis välja mõisteti, nende toime pandud rikkumise raskus ja kahju ulatus, nagu need on tuvastatud täitmisele kuuluvates otsustes. Nendes otsustes antud sisulisi hinnanguid kontrollida ei tohi. Kohtul tuleb kontrollida, kas välja mõistetud kahjuhüvitis on ilmselgelt ebaproportsionaalne asjaomase maine kahjustamisega ja võib taotluse saanud liikmesriigis avaldada tulevikus heidutavat mõju sarnaste küsimuste kajastamisele meedias või üldisemalt ajakirjandusvabaduse teostamisele. Arvesse võib võtta täitmise liikmesriigis võrreldava rikkumise eest väljamõistetud summasid, kuid sellest üksi ebaproportsionaalsuse tuvastamiseks ei piisa. Juhul kui kohus tuvastab ajakirjandusvabaduse ilmselge rikkumise, peab ta nende otsuste täitmisest keeldumisel

¹¹⁷ EKO C-633/22, *Real Madrid Club de Fútbol*.

¹¹⁸ *Ibid.*

¹¹⁹ *Ibid.*

piirduma väljamõistetud kahjuhüvitise selle osaga, mis on taotluse saanud liikmesriigis ilmselgelt ebaproportsionaalne.¹²⁰

Ka selles kohtuasjas tuginetakse ühele olulisele põhiõigusele, milleks on ajakirjandusvabadus. Kuid kui teise liikmesriigi kohus hakkab hindama kahjuhüvitise suuruse proportsionaalsust maine kahjustamisega, siis kuidas on see võimalik ilma sisuliselt asja süvenemata? Kui otsuse teinud kohus on kahjuhüvitise sidunud tehtud maine kahju suurusega, siis tunnustamist vaidlustavas kohtus hüvitise suuruse ümberhindamine tähendab ka uuesti maine kahju suuruse hindamist. Kuid mismoodi, kui tõendeid ei hinnata ning sisuliselt asja ei tohi vaadata? Seda saab võrrelda olukorraga, kus Eestis esitatakse ebakohase väärtushinnangu hagi isiklike õiguste rikkumise tõttu, hüvitise suurus kohtu äranägemisel ning soovitakse tagaseljaotsust kui kostja kohtule ei vasta. Kuidas peaks kohus seda tegema kui tagaseljaotsuse puhul tõendeid sisuliselt ei hinnata ning kahjuhüvitise suurus peab olema proportsionaalne siiski tekkinud kahjuga?

See juhtum on põhjustanud arutelu päris mitmel korral. Näiteks on Sandri, E. avaldanud arvamust, et Euroopa Kohus esitas Harta artikli 11 kontekstis mitmeid kaalutlusi, et täitev kohus saaks hinnata, kas ajalehe ja ajakirjaniku laimamise hagi väljamõistetud kahjutasu võib ajakirjandusvabadust heidutada. Et täitev kohus võib arvestada tema jurisdiktsioonis tavaliselt väljamõistetud summadega võrreldava kahju eest, näib artikli autori arvates olevat otseses vastuolus Euroopa Kohtu rõhutamisega, et erinevused täitva ja otsuse teinud kohtu liikmesriigi õiguses ei õigusta kohtuotsuse tunnustamisest keeldumist. Hoolimata kategoorilisest seisukohast välismaiste kohtuotsuste sisulise läbivaatamise vastu, jättis Euroopa Kohus täitva riigi kohtule märkimisväärse tegutsemisruumi otsustamaks, mis on avaliku korra klausli alusel põhiõiguse ilmselge rikkumine. Kui täitva riigi kohus on volitatud hindama süü raskust, tekitatud kahju ulatust, sanktsiooni raskust proportsionaalselt kantud kahjuga, kostja rahalisi vahendeid võrreldes väljamõistetud kahjutasuga, täiendavate sanktsioonide olemasolu ja kahjutasude proportsionaalsust võrreldes samalaadsetes kohtuasjades väljamõistetud kohtuasjadega, kas see siis ei ole sisuline läbivaatamine? Tema leiab, et *Real Madrid vs. Le Monde* on põhiõiguste võit. Vastastikune usaldus ja kohtuotsuste vaba liikumine ei õigusta põhiõiguste kahjustamist ning võimaldades liikmesriikide kohtutel kontrollida välismaiste kohtuotsuste koosõlas olemist põhiõigustega, kutsus Euroopa Kohus sisuliselt üles välisriikide õiguslikke otsuseid kontrollima. Ning see avab võimaluse riiklikel kohtutel üksteist

¹²⁰ *Ibid.*

horisontaalselt kontrollida, kui kaalul on põhiõigused, täiendades Euroopa Kohtu teostatavat vertikaalset kontrolli liikmesriikide üle.¹²¹

Lugedes selle otsuse asjaolusid ja kaalutlusi just Hartast tulenevate põhiõiguste rikkumise hindamisel, tekib paratamatult küsimus, kas avaliku korra klausli tõlgendamisel seoses põhiõigustega, ei rikuta teist väga olulist põhiõigust, mida kaitsta tuleb – Harta artiklist 47 tulevat igäihe õigust asja arutamisele kohtus mõistliku aja jooksul. Nimelt on Real Madridi kaasuses kohtuasi alanud juba aastal 2006.

Seetõttu tundub, et avaliku korra klausli lai tõlgendamine, põhiõiguste raamidesse paigutamise, või isegi surumisega, annab igale liikmesriigile võimaluse vajadusel klauslit rakendada ning võimaluse korral ebasobiva otsuse täitmisest kõrvale hoida. Kui Brüsseli Konventsiooniga ja hiljem Brüssel I ja Brüssel I *bis* määrusega täiendades, loodi võimalused liikmesriikide vaheliseks koostööks ning usalduse alusel teise riigi kohtuotsuse, ilma seda sisuliselt läbi vaatamata, tunnustamiseks, ollakse praegu liikumas tagasi sinnapoole, et teise riigi kohtuotsust pimesi ei tunnustata ning isegi lubatakse seda Real Madridi juhtumit vaadates sisuliselt läbivaadata. Arvestades Euroopa Liidu riikide enamjaol sarnast arengusuunda ning põhimõtteid, mis nende riikide elanikke ning kodanikke tänaseks ühendab, on imelik, et sarnaste naaberriikide otsuste tunnustamismenetluses toetutakse väidetavale ilmsele erinevusele avaliku korra klausli rakendamisel. Seega kui Euroopa Liidu liikmesriikide ühiseks eesmärgiks on koostöö tõhustamine, tuleks avaliku korra klausli rakendamisele mingid piirid anda, vastasel juhul ei ole ühes liikmesriigis otsust tehes mitte mingisugust kindlust, et seda ka teises riigis tunnustatakse.

¹²¹ Sandri, E. Fundamental Rights Come Off the Bench: Manifest Breaches of Fundamental Rights as a Public Policy Exception in the Real Madrid Case, VerfBlog, 2024/10/31. – Kättesaadav: <https://verfassungsblog.de/fundamental-rights-come-off-the-bench/>

2.3. Karistusõigusega seotud kohtuotsustest tulenevate tegutsemiskeeldude tunnustamine

Lisaks tsiviilõiguslike kohtuotsuste tunnustamisele, on riigipiiriülesel tegutsemisel tekkinud vajadus ka isikute tegutsemispiirangute nagu ärikeeld ning loomapidamise keeld, tunnustamiseks. Viimasel ajal on küsimusi tekitanud teises riigis ärikeelu saanud isikute tegutsemine ärivaldkonnas Eestis. Eesti e-residentsus annab võimaluse Eestis äritegevusega lihtsalt alustada ka välisriigist ning välisriigi kodanikel. Tõusetunud küsimus, kas Soome äritegevuse keelu saanud isikud peaksid Eestis saama tegutseda, kui Soome kohtu määratud ärikeeld peaks kehtima kogu Euroopa Liidus. Ärikeelu regulatsioon ja selle pikkus erineb riigiti.

Erinevalt tsiviilõiguslikust nõudest ei ole selliste kohtuotsusega kehtestatud piirangute puhul otseselt asjast huvitatud isikut, kes esitaks kohtuotsuse tunnustamise taotluse, mistõttu tekib küsimus, kas ja kuidas selliseid otsuseid tuleks jõustada.

2.3.1. Ärikeelu tunnustamine

Eesti õiguses sätestab ärikeelu sisu pankrotiseadus (PankrS) § 91 lg 1, mille kohaselt võib kohus füüsilisest isikust võlgnikul keelata kuni pankrotimenetluse lõpuni, kuid mitte kauem kui kohustustest vabastamise menetluse lõpuni, olla ettevõtja, juriidilise isiku juhtorgani liige, juriidilise isiku likvideerija või prokurist. Juriidilise isiku korral ütleb sama sätte lõige 2, et kohus võib määrata, kes käesoleva seaduse § 19 lõigetes 1 ja 3 nimetatud isikutest ei või pankrotimenetluse lõpuni olla juriidilise isiku juhtorgani liige, juriidilise isiku likvideerija või prokurist. Kohus peab ärikeelu kohaldamist põhjendama ning määrama ärikeelu kohaldumise ulatuse. Kohus kohaldab ärikeeldu eelkõige siis, kui isik on teinud seaduse § 28 lõikes 2 nimetatud raske juhtimisvea, sealhulgas võib raskeks juhtimisveaks olla pankrotiavalduse õigeaegse esitamise kohustuse oluline rikkumine. Kohus, kuulanud ära halduri arvamuse, võib isiku taotluse alusel lõpetada ärikeelu ka enne pankrotimenetluse lõppu.¹²²

Seega Eesti õiguses kohaldatakse ärikeeldu füüsilise isiku või juriidilise isiku pankroti korral ning selle eesmärk on keelata võlgniku või võlgnikuga seotud esindus- või kontrollfunktsiooni täitva isiku tegevus ettevõtjana, juriidilise isiku juhtorgani liikmena, likvideerijana või prokuristina kuni pankrotimenetluse lõpuni. Seega ärikeeld ei tähenda, et isik ei võiks olla ettevõttes töötaja või osanik. Miski aga ei välista, et ärikeelu saanud osanik tegelikult ettevõttes

¹²² Pankrotiseadus – RT I, 14.03.2025, 17 v.

olulisi otsuseid ei langeta. Juhatuse liikmeks aga võib olla valitud variisik, ning juhatus tegutseb siiski osanike eesmärkide kohaselt. Riigikohus on märkinud, et osaühing on oma olemuselt suletud ühingutüüp, kus osanike osalemine ühingu juhtimisel on eelduslikult palju intensiivsem võrreldes aktsiaseltsiga.¹²³ Selles, et osanikel on laiaulatuslik ja aktsiaseltsi aktsionäridega võrreldes oluliselt suurem õigus otsustada lisaks muudele küsimustele ka osaühingu juhtimisega seotud küsimusi (äriseadustik § 168 lg 2), väljendub osaühingu suletud kapitaliühingu olemus.¹²⁴

PankrS § 91 lg 5 kohaselt võib valdkonna eest vastutav minister võib määrusega kehtestada loetelu, milliste välisriikide õigusaktide alusel määratud ärikelde Eestis tunnustatakse. Tunnustatavad ärikelud peavad olema määratud kohtu poolt ning nende eeldused ja sisu olema sarnased Eesti õiguse alusel määratavatele ärikeldele. Tunnustatavate ärikelde ajaline kestus on määratud vastava välisriigi õigusega, Eestis kohaldamise ulatus Eesti õigusega. Justiitsministri määruse "Välisriigis määratud ärikelde tunnustamine Eestis" kehtestamine kohasel tunnustab Eesti Vabariik Soome Vabariigi õigusaktide alusel määratud ärikeldeid.¹²⁵

Eesti ettevõtluskeelu sisu on sätestatud karistusseadustikus. KarS § 49¹ kohaselt võib kohus kelmuse, usalduse kuritarvitamise, altkäemaksu andmise või vahendamise, mõjuvõimuga kauplemise, avaliku usalduse vastase kuriteo, seadusliku aluseta Eestis viibiva välismaalase töötamise võimaldamise või majandusalase kuriteo eest võib kohus lisakaristusena kohaldada ettevõtluskeeldu ühest kuni viie aastani. Isik, kelle suhtes kohus on kohaldanud ettevõtluskeeldu, ei tohi kohtu poolt määratud ajavahemikul olla ettevõtja, juriidilise isiku juhtorgani liige, juriidilise isiku likvideerija ega prokurist ega muul viisil osaleda juriidilise isiku juhtimises.¹²⁶

Soomes on tänase seisuga ärikeelu (*liiketoimintakielto*) saanud üle 700 isiku. Aastal 2023 sai ärikeelu Soomes 207 inimest.¹²⁷ Registri pidamisega tegeleb kohturegistrikeskus (*Oikeusrekisterikeskus*) ning see on avalik, kuid mitte tasuta. Probleemiks osutub see, kui isik on alustanud äritegevusega Eestis enne Soomes ärikeelu saamist. Soomes ettevõtte registreerimisel kontrollitakse ärikeelu olemasolu.¹²⁸ Soomes peale Eestis ettevõtte registreerimisest ärikeelu saanud isikud saavad aga tegutseda Eesti ettevõtte alt Soomes edasi.

¹²³ RKKKm 1-18-1170.

¹²⁴ Saare, K. jt. Ühinguõigus I. Tallinn: Juura 2016, vnr 879, 1212.

¹²⁵ Justiitsministri määrus "Välisriigis määratud ärikelde tunnustamine Eestis – RTL 2009, 45, 612.

¹²⁶ Karistusseadustik – RT I, 17.04.2025, 4.

¹²⁷ Tilastokeskus. Liiketoimintakieltoon määrätyt. – Kättesaadav: https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_syytr/statfin_syytr_pxt_126u.px/ (20.04.2025).

¹²⁸ Laki liiketoimintakiellosta – Kättesaadav: finlex.fi/fi/lainsaadanto/1985/1059.

Kuna Eesti pakub välismaa kodanikele alates 2015 aastast e-residentsust, mis kergendab elektroonilist asjaajamist ja ettevõtete asutamist välismaalt, mõjutab see ka äritegevuse laienemist Soome. Eesti Politsei- ja Piirivalveamet (edaspidi PPA) kontrollib e-residentsust taotlevate isikute tausta, sh ka ärikeelu olemasolu. Samuti e-residentsuse juba saanud isikut tõendava dokumendi seaduse (ITDS) § 20⁶ lg 3 p 2 alusel. Kui selgub, et isikul on ärikeeld, talle e-residentsust ei anta või see tühistatakse.

Eesti äriregistri andmetel on Eestis 23.04.2025 seisuga 128 ärikeeluga isikut. Ettevõtluskeeluga on üks isik.¹²⁹ Soomes on ärikeelu saanud aastal 2023 kokku 207 isikut, nendest kahel juhul kestusega 6,5-7 aastat. Kui võrrelda Eesti 1,3 miljonilise elanikkonna kehtestatud ärikeeldude arvu Soome neli korda suurema 5,5 miljonilise elanikkonna ligi 700 ärikeeluga, siis on Eesti suhtarv küll väiksem, kuid siiski mitte märkimisväärselt. Väidetavalt teevad Soomes kehtiva ärikeeluga isikutest ligi 46 äri edasi Eestis.¹³⁰ Ainuke praegu Eestis kehtiv ettevõtluskeeld on määratud neljaks aastaks ning KarS § 381¹ lg 2 järgi raamatupidamiskohustuse rikkumise eest.

Euroopa Liidus puudub ühtne ärikeeldude süsteem. Samuti on EL liikmesriigiti ärikeeldu erinevalt käsitletud ning erinevad on ka alused, millal ärikeeldu isikute suhtes rakendatakse. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu (EL) 2017/1132, 14. juuni 2017, äriühinguõiguse teatavate aspektide kohta (kodifitseeritud) direktiivi järgi keskregistrite, äriregistrite ja äriühingute registrite sidestamine on meede, mis peaks aitama parandada ka registrite vahelist piiriülest koostööd (p 23). Direktiivi eesmärk ei ole keskse registrite andmebaasi loomine, milles talletatakse sisulist teavet äriühingute kohta. Äriregistri seaduse (ÄRS) § 48 lg 3 kohaselt vahetatakse Euroopa Liidu äriregistrite vahel Euroopa Liidu äriregistrite sidestamise süsteemi kaudu ärikeeldude kohta andmeid vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2017/1132 artiklile 13i. (jõustunud 01.08.2023).¹³¹

Äriregistris sisalduvad ÄRS § 26 lg 1 p 7 kohaselt andmed kehtivate ärikeeldude ja ettevõtluskeeldude kohta, sealhulgas teave Eestis tunnustatud välisriikide ärikeeldude kohta ning § 41 kohaselt kontrollib äriregistri pidaja enne kande tegemist ärikeelu või ettevõtluskeelu olemasolu ning ärikeelu või ettevõtluskeeluga isiku juhatuse liikmena või muu esindusõigusliku isikuna registrisse kandmise avalduse esitamisel või ärikeelu või

¹²⁹E-äriregister. Kehtivad äri- ja ettevõtluskeelud. – Kättesaadav: <https://ariregister.rik.ee/est/tradeban?type=enterprise>

¹³⁰ Yle selvitti: Suomalaiset talousrikolliset kiertävät liiketoimintakieltoa Viron kautta | Ulkomaat | Yle

¹³¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2017/1132, 14. juuni 2017, äriühinguõiguse teatavate aspektide kohta (kodifitseeritud tekst) (EMPs kohaldatav tekst) – OJ L 169 30.06.2017, p. 46.

ettevõtluskeelu määramisel registrisse kantud esindusõiguslikule isikule kohustab registripidaja juriidilise isiku juhatuse koosseisu seadusega kooskõlla viima.¹³²

Soome äritegevuse keelu seaduse (*Laki liiketoimintakiellosta*) § 4 lg 1 p 1 kohaselt äritegevuse keelu saanud isik ei tohi ise või teist isikut vahendajana kasutades tegeleda ettevõtlusega, mille kohta on raamatupidamise seaduse järgi raamatupidamise kohtustus. Samuti ei või punkti 2 kohaselt olla täisühingu (*avoin yhtiö*) osanik või usaldusühingu osanik või Euroopa majandushuvigrupi füüsilisest isikust (*henkilöjäsen*) liige, ega punkti 3 kohaselt olla ettevõtte või sihtasutuse (*säätiö*) juhatuse liige või aseliige või tegevdirektor või muul sellega võrreldaval kohal ettevõttes või sihtasutuses. Punkti 4 kohaselt Isik ei tohi ka ise või teist isikut vahendajana kasutades tegelikult juhtida ettevõtte või sihtasutuse või välisfiliaali tegevust või hallata selle valitsemist (*hallintoa*) (p 4) ega sõlmida osaühingu/aktsiaseltsi asutamislepingut või olla ühistu (*osuuskunta*) asutajana (p 5). Keelatud on ka omandada ise või teist isikut vahendajana kasutades omandiõigusel või lepingul põhinevat kontrollivõimu äritegevusega tegelevas ettevõttes (p 6). Ning tegutseda Soomes, kasutades vahendajana välisriigis asutatud ühingu, või juhtida tegelikult sellise välisriigis asutatud äriühingu tegevust, mis tegeleb Soomes muul viisil kui vähesel määral, ega ka omandada sellises ettevõttes kontrolli.¹³³

Samas võib kohus erandjuhul sama sätte lõike 3 kohaselt määrata, et keeld ei kehti teatud liiki või teatud ulatuses äritegevuse või ülesannete või tegevuste suhtes teatud ettevõtetes või sihtasutuses ning omandiõigusel või lepingul põhineva kontrollivõimu omandamise suhtes ettevõttes. Seaduse § 21 lg 3 kohaselt ärikeeldu puudutavad andmed kustutatakse registrist 5 aasta pärast peale ärikeeldu lõppemist, see tähendab, et 7 aastase ärikeeldu puhul on andmed registris kokku 12 aastat. Ärikeeldu rikkumise korral ja kui rikkumist ei saa pidada väheseks, saab kohus prokuröri taotlusel keeldu pikendada maksimaalselt viie aasta võrra. Ärikeeldu pikendamist tuleb taotleda enne keeldu lõppemist. Vastavalt sama seaduse § 21 lg-le 6, pärast Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2017/1132 (äriühinguõiguse teatud aspektide kohta)¹³⁴ artikli 13 i lõikes 3 osutatud taotluse saamist Euroopa Majanduspiirkonda kuuluvalt riigilt, annab õigusregistrikeskus registrite ühendamise süsteemi kaudu teavet selle kohta, kas taotluses viidatud isikule on kehtestatud Soomes ettevõtluskeeld.¹³⁵

Seega on Soomes isiku saanud ärikeeldu võimalik ka Eestist kontrollida kokku 17 aasta jooksul (juhul kui seda on maksimaalselt rakendatud). E-äriregistrist on võimalik igal inimesel enne

¹³² Äriregistriseadus – RT I, 14.03.2025, 10.

¹³³ Laki liiketoimintakiellosta. – Kättesaadav: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1985/1059> (24.04.2025).

¹³⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2017/1132.

¹³⁵ Laki liiketoimintakiellosta.

äriühete loomist teise isiku Soome äritegevuse keeldu kontrollida, samuti saab seda teha pöördudes otse Soome kohturegistrikeskuse poole. Soomes jälgib ärikeelu täitmist politsei. Kui ärikeeld on jõustunud (kohtuotsuse avalikustamisest või tegemisest alates), peab politsei koostama protokollid, millisele ärile ärikeeld enne keelu kehtestamist kehtestati ja milliseid meetmeid on ta keelu tõttu kasutusele võtnud. Ettevõtluskeelu saanud isik on kohustatud andma uurimise läbiviimiseks vajalikke andmeid. Keelu kehtivusaajal peab ta esitama politseile viimase nõudmisel teavet oma toimetuleku kohta ja andmeid oma töökoha kohta. Ärikeelu rikkumise eest on rahaline karistus või vangistus kuni kaheks aastaks.¹³⁶ Eestis karistusseadustiku (KarS) § 373 kohaselt kohtulahendis ettenähtud ärikeelu rikkumise eest karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.¹³⁷

Seega kui Soomes ärikeelu saanud isik Eestis tegutseb äriühingu osanikuna, kes tegelikkuses siiski läbi osanike otsuse ettevõtte majandustegevuse üle otsustab, ei ole ta Eesti ärikeeldu rikkunud, rikub ta siiski Soomes kohtuotsusega seatud ärikeeldu ja seega ka Soome kohtu otsust, mis keelab Soomes tegutsemise ka vahendaja kaudu ning kasutades vahendajana välisriigis registreeritud ettevõtet. See, et Soomes ärikeelu saanud isik Eestis tegutseb, ei tähenda, et ta oleks kindlasti Eesti ärikeeldu rikkunud, aga sealjuures saab mõelda ainult Eesti ärikeeldu, mitte aga Soome – naaberriigi ärikeeldu on siiski rikutud juhul kui äriühing tegutseb osaliselt ka Soomes, sh kui isiku omab sellise äriühingu üle tegelikku kontrolli.

Arvestada tuleb, et äritegevuse keeldusid ei määrata niisama vaid need määratakse lisakaristusena, eesmärgiga tagada, et ebaterve või hälbiva äritegevusega tegelevad isikud ei saaks ettevõtlusega tegeleda. Riigikohus on tsiviilasjas 3-2-1-124-09 selgitanud, et ärikeelu põhiliseks eesmärgiks on olla preventiivne sunnivahend. Seejuures tuleb sätet tõlgendada kitsendavalt, kuna ärikeeluga riivatakse intensiivselt isiku põhiõigusi: töökoha valiku vabadust, ettevõtlusvabadust ja omandi kasutamise vabadust. Seetõttu saab ärikeeldu pankrotiseaduse alusel kohaldada üksnes isiku suhtes, kes on suure tõenäosusega pannud pankrotistunud juriidilist isikut juhtides toime kuriteo, kuid keda ei ole selle eest veel süüdi tunnistanud (põhjendatud kuriteokahtlus) ning kelle puhul on tõsine oht, et ta võib ärikeelu kohaldamata jätmisel panna toime uusi sarnaseid kuritegusid. Ärikeelu kohaldamiseks ei piisa väärteokahtlusest või üksnes võimalikust kahju tekitamisest.¹³⁸

¹³⁶ Rikoslaki.

¹³⁷ Karistusseadustik - RT I, 12.12.2024, 6.

¹³⁸ RKTkm 22.02.2010, 3-2-1-124-09.

Kuigi Eestis ei pruugi kõik isikud pidada probleemiks ärikeelu piiriülest rakendamist, on see aga probleemiks riikides, kus siseriiklik õigus keelab ka piiriülese ning variisikutena äritegevuses tegutsemise. Võttes arvesse Eestis tegutsevaid nn „firmamatjaid“, kelle tegevus Eesti siseselt võlausaldajatele parasjagu raskusi valmistab, tuleb ettevaatlik olla välisriigis keelu saanud isikute suhtes, kelle tegevuse ajaloost puudub täielikult ülevaade ning välistada ei samasugust käitumist piiri taga.

Soome karistused majandustegevuses nt raamatupidamiskuritegudes on ranged võrreldes Eestiga. Näiteks raske raamatupidamiskuriteo eest, milleks võib olla raamatupidamise Šveitsis hoidmise eest, et vältida maksude maksmist Soome, võib karistuseks olla vangistus kuni 4 aastat, lisaks võidakse kehtestada ärikeeld ning rahaline karistus. Eeldada tuleb, et karistuse saanud isikud on saanud selle põhjusega ning usaldus teise riigi kohtute otsuste vastu peaks olema tingimusteta, isegi kui meie õigusruumis tunduvad karistused liiga karmid.

Justiitsministeeriumi määrusest tulenevalt Eesti teiste riikide, peale Soome, ärikeeldusid ei tunnusta. Kuid Euroopa Liidu äriregistrite vahel vahetatakse Euroopa Liidu äriregistrite sidestamise süsteemi kaudu ärikeeldude kohta andmeid. Tartu Maakohtu Kinnistus- ja Registriosakond ei tee Äriregistrisse, kui ärikeelu all olev või ettevõtluskeelu saanud isik on kandeavaldusele alla kirjutanud või andnud selleks volituse või on osalenud avalduse aluseks oleva nõukogu otsuse tegemises. Ning kohustab vajadusel juriidilise isiku juhatuse koosseisu seadusega kooskõlla viima.¹³⁹ Ärikeeldude üle teostab järelevalvet PPA isikut tõendavate dokumentide väljastamisel. Igal isikul on võimalik Eestis Äriregistri või Soome Õigusregistrikeskuse kaudu isiku Soomes määratud äritegevuse keeldu kontrollida.

Nagu nähtub, on eeldused selleks loodud, et Soomes ärikeelu saanud isikud ei saaks Eestis majandustegevusega jätkata. Pigem on praktikas asi selles, kui tihti ja tõhusalt kontrolli teostatakse. Kui PPA dokumentide uuendamisel teatud aastate järel ärikeeldu kontrollib ning Tartu Maakohtu Kinnistus- ja Registriosakond Eesti äriühingu registreerimisel ja kannete tegemisel andmeid kontrollib, peaksid keeluga isikud varem või hiljem vahele jääma.

2.3.2. Loomapidamise keelu tunnustamine

Sarnaselt ärikeeluga peetakse Soomes registrit loomapidamise keelu saanud isikutest. Registri pidamisega tegeleb samuti kohturegistrikeskus ning see ei ole erinevalt ärikeelu saanud isikute

¹³⁹ ÄRS, § 41.

registrit, avalik. 2023. aastal määras kohus Soomes loomapidamise keelu 135 inimesele.¹⁴⁰ Miski aga ei takista Soomes keelu saanud isikut jätkata loomade kasvatamise, pidamisega ja majandustegevusega Eestis, kuivõrd Eestis vastavat registrit ei ole. Mingisugust piiriülest koostööd selles asjas ei esine, teise riigi loomapidamise keeldu Eesti ei tunnusta. Kuigi Eesti karistusseadustik võimaldab lisakaristusena määrata inimestele karistuse looma suhtes lubamatu teo toimepanemise korral¹⁴¹, on Eestis mõistetud Riigi Teataja kohtuteabe avalikku otsingut kasutades lisakaristusena loomapidamise keeld maksimaalselt kuni 5 aastaks kokku 14 korral, seda aastate 2008-2023 jooksul. Loomakaitseseaduse (LoKS) § 66 sätestab, et kui isikut, kellele on väärteo eest lisakaristusena mõistetud loomapidamise keeld, karistatakse mis tahes looma või teatud loomaliiki kuuluva looma pidamise eest rahatrahviga kuni 200 trahviühikut. Juriidilist isikut karistatakse rahatrahviga kuni 3200 eurot.¹⁴²

Seega saab looma pidamise keeldu rikkunud isiku karistada keelu rikkumise korral. Kuigi seadus seda ei täpsusta, peetakse silmas Eestis rakendatud loomapidamise keeldu. LoKS § 3 kohaselt on loomapidaja sama seaduse tähenduses isik, kellele loom kuulub (loomaomanik) või kes tegeleb looma pidamisega rendi- või muu selletaolise suhte alusel loomaomanikuga.¹⁴³ Selline keeld on praktikas täiesti ebaefektiivne, kuna looma omanikuks saab müügilepingu järgi märkida või registreerida teise perekonnaliikme või lähisugulase, looma tegelik viibimise koht pole määrav. Käesoleval hetkel on küll käsil loomakaitseseaduse muutmine ning muuhulgas ka selle osa suhtes, mis loomaomaniku või -pidaja staatust käsitleb, kuid arvestades sellise seaduse ebaolulisust seadusandlusega tegevatele isikutele, tuleb selle jõustumist tuleb oodata.

Soome karistusseaduse (*rikoslaki*) 17 jao § 23 järgi kui isik on süüdi mõistetud raskes loomakaitsesekuriteos, peab saama loomapidamise keelu samas kohtus. Kohus võib siiski keelu jätta määramata kui selleks on eriti mõjukaid põhjuseid. Loomakaitsesekuriteo või kerge loomakaitsesekuriteo korral on kohtul diskretsiooniotsus, kas määratakse ka loomapidamise keeld. Samuti võib kohus määrata loomapidamise keelu isikule, kes ei ole looma omanik või pidaja, aga teeb loomale operatsiooni ilma õige koolituse või piisavate oskusteta, näiteks kirurgilisi menetlusi, mida teha võib ainult loomaarst. Keeld võib olla määratud teatud ajaks või isegi eluaegne. Keelu saanud isik ei tohi omada, pidada ega hooldada ega muul viisil vastutada loomade heaolu eest. Siinkohal tuleb välja erinevus Eesti ja Soome seadusandluse

¹⁴⁰ Tilastokeskus. Eläintenpitokieltoon määrätyt. – Kättesaadav: https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_syytr/statfin_syytr_pxt_126q.px/table/tableViewLayout/1/ (23.04.2025).

¹⁴¹ Karistusseadustik.

¹⁴² Loomakaitseseadus – RT I, 27.09.2023, 9.

¹⁴³ *Ibid.*

vahel. Kui Eestis ei tohi keelu korral omada või pidada looma, siis Soome ei tohi looma eest ka hoolitseda ega mingil viisil vastutada loomade heaolu eest, nt ei saa looma alaealise lapse nimele registreerida ja siis ikkagi vastutav isik olla.¹⁴⁴

Töö kirjutamise ajal tegutseb Eestis aastaid loomakasvatajana isik¹⁴⁵, kes on Soomes saanud eluaegse loomapidamise keelu, seda isegi mitu korda, ning peale ühest linnast tegevuse keelamist teise linna kolimist, kolis lõpuks Eestisse ning kuivõrd Soome kehtivad loomapidamiskeeldu kehtestavaid kohtuotsuseid Eestis automaatselt ei täideta, siis ta jätkab Eestis segamatult oma tegevust. Karistust loomapidamise keelu rikkumise eest talle määrata ei saa. Küll aga on Eestis ühiskonnagruppe, keda selline tegevus häirib ning isik on ka Eestis oma tegevusega ametnike huviorbiiti sattunud. Kuid vaatamata teise EL riigi kehtivale karistusele siiski häirimatult kohtuotsust teises liikmesriigis ignoreerib. Ei ole ju oluline, millise riigi territooriumil loom elab, loom on ta ikkagi.

Nii nagu tsiviilasjadest toimub ka kriminaalasjades tehtud kohtuotsuste tunnustamine kellegi taotluse alusel. Tsiviilotsuste puhul võlausaldaja või elatist saama õigustatud isiku taotluse, kriminaalasjades vastava riigi taotlusel, enamasti keskasutuse (Justiitsministeeriumi) kaudu. Kuid Soome loomapidamise keelu tunnustamise Eestis teeb võimatuks juba asjaolu, et Soome loomapidamise registri andmed on salajased ning nõudmisel kättesaadavad ainult teatud ametnikele ning kindlatele loomi registreerivatele kasvatusorganisatsioonidele, kelleks on nt kennelliidud või tõuühingud, kes võivad looma registreerida soovijat kohustada esitama enda kohta käiva registriväljavõtte, kuhu siis on märgitud keelu puudumine.¹⁴⁶

Registri andmeid ei loovutata kolmandatele riikidele.¹⁴⁷ Lisaks ei ole keelud kahes riigis ka sisuliselt samad, et neid samal viisil kahes naaberriigis saaks tunnustada. Seega, isegi kui ükskord jõutakse sinnamaani, et Eestis tahetakse Soomes karistusena kehtestatud loomapidamise keeldu tunnustada, ei ole see praegustel tingimustel võimalik Soome registriandmete salastatuse ning karistuste sisulise erinevuse poolest. Hetkel on võimalik ainult Soomes keelu saanud isikutele Eesti loomakaitseaduse rikkumise korral karistust määrares kehtestada ka loomapidamise keeld. Eestis paraku määratakse seda üliharva.

¹⁴⁴ Rikoslaki.

¹⁴⁵ Töö autorile on isiku nimi teada.

¹⁴⁶ Laki eläintenpitokieltorekisterista. – Kättesaadav: [21/2011 | Lainsäädäntö | Finlex](#) (24.04.202).

¹⁴⁷ Oikeusrekisterikeskus. Tietosujaselotse ja seloste käsittelytoimista. – Kättesaadav: <https://www.oikeusrekisterikeskus.fi/material/collections/20200608143740/7HxIPC19N/Elaintenpitokieltorekisteri.pdf> (24.04.2025).

KOKKUVÕTE

Käesolev töö keskendub peamiselt lepinguliste ja deliktiõiguslike nõuete tunnustamise regulatsiooni rakendumisele, kohtupraktikale ning nende tunnustamisest keeldumise alustele. Töö keskmes on küsimus, millistele tingimustele peavad kohtuotsused vastama, et nad oleks täidetavad Brüsseli konventsiooni riikides ning millal võib teise liikmesriigi kohtu tehtud otsuse täitmata jätta, keskendudes ennekõike keeldumise alusena täitva riigi avaliku korra tingimustele. Lisaks käsitleb töö kohtuotsustega lisakaristusena kehtestatud tegutsemise keeldude piiriülest tunnustamist.

Peale Euroopa Kohtu viimaste aastate kohtuotsuste tunnustamist käsitlevaid otsused, nt asjas *J v. H Limited* (C-568/20) on tõusetunud küsimus, kas kolmandate riikide kohtuotsuste tunnustamisel välja antud kohtumääruse võrdsustamisel liikmesriigis tehtud otsusega on oht kolmandatest riikidest pärit kohtuotsuste täitmiseks importimiseks ning kas Euroopa Kohtu varasem seisukoht avaliku korra klausli rakendamise kohta võimaldab täitva riigi poolset selle õiguse ärakasutamist (BGH 19. juuli 2018. aasta otsus IX ZB 10/18).

Kohtuotsuse tunnustamine on kohtuotsuse kehtivaks tunnustamine ehk nn *exequatur*-menetlus, mis tähendab teise riigi kohtuotsuse täidetavaks tunnustamist tunnustava riigi territooriumil. Brüssel I määruse asendamisega Brüssel I bis määrusega kaotati ära *exequatur*-menetlus, edendades sellega kõigi juurdepääsu õigusemõistmisele ning hõlbustades rahvusvahelist kaubandust, investeerimist ja liikuvust, vähendades piiriüleste kohtuasjadega seotud riske ja kulusid. See võimaldab Euroopa Liidu kodanikel ja ettevõtjatel saavutada Euroopa Liidu liikmesriikides teise liikmesriigi kohtu otsuste tunnustamist ja täitmist.

Kohtuotsuste tunnustamisest keeldumise üks peamisi aluseid on otsuse vastuolu täitva riigi avaliku korraga, kuna Euroopa Kohus ei määratle avaliku korra sisu. Euroopa Kohus ainult otsuseid avaliku korra klausli piiride kohta ning on korduvalt rõhutanud, et avaliku korra klauslile võib tugineda üksnes erandjuhtudel. Seda saab sisustada Euroopa Kohtu tõlgendustega ning täpsemalt ainult konkreetsete juhtumite põhjal – üldine määratlus puudub ning õigusmõiste on liiga lai.

Töös on käsitletud hiljutisi avaldatud seisukohti erinevate õigusteadlaste poolt. Euroopa Liidus on topelt-exequatur üldjuhul keelatud. Mis tähendab, et tunnustamismenetlust ei kohaldata otsuse suhtes, mis ise tunnustab välisriigi kohtuotsust. Tunnustamisele võib kuuluda ainult algne välisriigi sisuline otsus. See tähendab, et taotluse saanud riigi kohus võib kohtuotsuse

tunnustamist kontrollida ainult siis, kui ta saab lugeda kohtuotsust ennast, mitte aga teise kohtu tehtud otsust. prof. Lena Werderitsch on oma artiklis võtnud seisukoha, et seesama hiljutine otsus asjas J v. H Limited kolmandate riikide kohtuotsuste täitmise kohta Euroopa Liidus on loonud uued foorumiostlemise (*forum shopping*) võimalused – võlausaldaja vajab ainult seda, et leida Euroopa Liidus liikmesriik, kes on kõige heldem välismaiste kohtuotsuste tunnustamisel ja täitmisel. Selles liikmesriigis täitmisele pööratavaks kuulutamise järgselt, olenemata sellest, kuidas see on sõnastatud, on siis „EU liikmesriigi otsus” Brüssel I bis artikli 2 punkti a tähenduses ja seetõttu, mis tahes teises liikmesriigis täitmisele pööratav.

Mostowik, P. ja Figura-Goralczyk, E. oma artiklis kirjutanud välismaiste kohtuotsuste tunnustamisest ja täitmisest keeldumise kohta avaliku korra erandile tuginedes ja üsna tähenduslikule otsusele hiljutistes juhtumistes, kuidas Saksa Ülemkohus (BGH) on keeldunud Poola kohtuotsuste tunnustamisest tuginedes Saksa Põhiseaduse (Grundgesetz) artiklile 5, mis räägib igaühel õigusest vabalt väljendada ja levitada oma arvamust sõnas, kirjas ja pildis ning saada takistamatult teavet üldkasutatavatest allikatest. Poola kohtuotsusega, millega, kohustati kostjat valeütlusi parandama ja vabandust paluma, kuulus BGH otsuse järgi „arvamuse“ (Meinung) alla, mida Saksa põhiseadus kaitseb. Poola kohtuotsuse täitmist Saksamaal peeti seal põhiseadusliku õigusega vastuolus olevaks ja Poola kohtuotsuse täitmisele pööratavust eitati kui ilmselget vastuolus olevat Saksamaa avaliku korraga.

Eesti teiste riikide, peale Soome, ärikeeldusid ei tunnusta. Euroopa Liidu äriregistrite vahel vahetatakse Euroopa Liidu äriregistrite sidestamise süsteemi kaudu ärikeeldude kohta andmeid. Tartu Maakohtu Kinnistus- ja Registriosakond ei tee Äriregistrisse, kui ärikeelu all olev või ettevõtluskeelu saanud isik on kandevaldusele alla kirjutanud või andnud selleks volituse või on osalenud avalduse aluseks oleva nõukogu otsuse tegemises. Ning kohustab vajadusel juriidilise isiku juhatuse koosseisu seadusega kooskõlla viima. Ärikeeldude üle teostab järelevalvet PPA isikut tõendavate dokumentide väljastamisel. Igal isikul on võimalik Eestis Äriregistri või Soome Õigusregistrikeskuse kaudu isiku Soomes määratud äritegevuse keeldu kontrollida.

Soome Õigusregistrikeskus annab teavet registrite ühendamise süsteemi kaudu saab teavet peale Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2017/1132 (äriühinguõiguse teatud aspektide kohta) artikli 13 i lõikes 3 osutatud taotluse saamist Euroopa Majanduspiirkonda kuuluvalt riigilt, kas taotluses viidatud isikule on kehtestatud Soomes ettevõtluskeeld.

Nagu nähtub, on eeldused selleks loodud, et Soomes ärikeelu saanud isikud ei saaks Eestis majandustegevusega jätkata. Pigem on praktikas asi selles, kui tihti ja tõhusalt kontrolli teostatakse. Kui PPA dokumentide uuendamisel teatud aastate järel ärikeeldu kontrollib ning Tartu Maakohtu Kinnistus- ja Registriosakond Eesti äriühingu registreerimisel ja kannete tegemisel andmeid kontrollib, peaksid keeluga isikud varem või hiljem vahele jääma.

Soome Õigusregistri andmeid rakendatud loomapidamiskeeldude kohta on salajased ning neid loovutatakse ainult isikutele, kelle kohta neid on rakendatud ning teatud ametnikele. Keelud kahes riigis on sisuliselt erinevad, et neid samal viisil kahes naaberriigis saaks tunnustada. Seega, isegi kui Eestis tahetakse Soomes lisakaristusena kehtestatud loomapidamise keeldu tunnustada, ei ole see praegustel tingimustel võimalik. Hetkel on võimalik ainult Soomes keelu saanud isikutele Eesti loomakaitseseaduse rikkumise korral karistust määrates kehtestada ka loomapidamise keeld. Eestis paraku määratakse seda üliharva.

RECOGNITION OF JUDGMENTS BETWEEN MEMBER STATES OF THE EUROPEAN UNION AND GROUNDS FOR REFUSAL

This work focuses mainly on the application of the regulation on the recognition of contractual and tort claims, case law and additional grounds for their recognition. The work focuses on the question of which conditions a judgment must meet to be considered as being in compliance with the Brussels Convention and when to refuse to enforce judgments issued by a court of each Member State, focusing primarily on the state of the enforcement system in the executing State on all grounds. In addition, the action established by judgments as an additional penalty, according to which cross-border recognition is granted, is discussed.

Following the judgments of the European Court of Justice in recent years on the recognition of judgments – in the case of *J v. H Limited* (C-568/20), the question has arisen whether the equality of a court order issued in recognition of third-country judgments with a decision made in the Member States for the purposes of enforcing judgments from third countries for the purpose of importing the right and if European Court of Justice's previous position on the application of the public policy clause allows the executing State to exercise this right (BGH Judgment of 2018 IX ZB 10/18).

Recognition of a judgment is the so-called exequatur procedure, which means the declaration of enforceability of a judgment of another State in the territory of the recognising State. The replacement of the Brussels I Regulation by the Brussels I *bis* Regulation abolished the exequatur procedure, thereby promoting access to justice for all and facilitating international trade, investment and mobility, reducing the risks and costs associated with cross-border cases. This allows citizens and businesses of the European Union to obtain recognition and enforcement of judgments of a court of another Member State in the Member States of the European Union.

One of the main grounds for refusing recognition of judgments is the incompatibility of the judgment with the public policy of the State of enforcement, since the European Court of Justice does not define the content of public policy. The European Court of Justice has only ruled on the limits of the public policy clause and has repeatedly emphasised that the public policy clause may be invoked only in exceptional cases. This can be filled in by the interpretations of the European Court of Justice and, more precisely, only because of specific cases – there is no general definition, and the legal concept is too broad. The work discusses recent published positions by various legal scholars. In the European Union, double exequatur is generally

prohibited. This means that the recognition procedure does not apply to a judgment that itself recognizes a foreign judgment. Only the original substantive foreign judgment may be subject to recognition. That means that the court of the requested State can only review the recognition of a judgment if it can read the judgment itself, and not the judgment made by another court. Prof. Lena Werderitsch has taken the view in her article that the same recent judgment in the case of *J v. H Limited* on the enforcement of third-country judgments in the European Union has created new opportunities for forum shopping – the creditor only needs to find the Member State in the European Union that is most generous in recognizing and enforcing foreign judgments. Once declared enforceable in that Member State, regardless of how it is worded, a “judgment of an EU Member State” is then “enforceable” within the meaning of Article 2(a) of Brussels I bis and therefore enforceable in any other Member State.

Mostowik, P. and Figura-Goralczyk, E. wrote about the refusal to recognize and enforce foreign judgments based on the public policy exception and how the German Supreme Court (BGH) has refused to recognize Polish judgments based on Article 5 of the German Constitution (Grundgesetz). Article 5 speaks of everyone’s right to freely express and disseminate his opinion in word, writing and pictures and to receive information from publicly available sources without hindrance. The Polish judgment, which ordered the defendant to correct false statements and apologize, fell under the “opinion” protected by the German Constitution, according to the BGH decision. The enforcement of the Polish judgment in Germany was contrary to constitutional law there and the enforceability of the Polish judgment was denied as being manifestly contrary to German public policy.

Estonia does not recognize business prohibitions of other countries, except Finland. Data on business prohibitions is exchanged between business registers of the European Union through the European Union Business Register Interconnection System. The Land Registry and Registration Department of Tartu County Court does not make an entry in the Business Register if the person subject to a business prohibition or who has been subject to a business prohibition has signed the application for entry or has given authorization for this or has participated in the decision of the supervisory board on which the application is based. And, if necessary, it obliges the legal entity to bring the composition of the management board into line with the law. Business prohibitions are supervised by the Police and Border Guard Board when issuing identity documents. Any person can check the business prohibition imposed on a person in Finland through the Business Register in Estonia or the Finnish Legal Register Centre.

The Finnish Legal Register Centre provides information through the system for the interconnection of registers, after receiving a request referred to in Article 13(i)(3) of Directive (EU) 2017/1132 of the European Parliament and of the Council on certain aspects of company law from a country belonging to the European Economic Area, whether a person referred to in the request has been banned from doing business in Finland. As can be seen, the prerequisites are created so that persons who have been banned from doing business in Finland cannot continue to do business in Estonia. In practice, it is more a matter of how often and effectively the checks are carried out. If the PPA checks the ban on doing business after a certain number of years when renewing documents and the Tartu District Court checks the data when registering an Estonian company and making entries, the banned persons should be caught sooner or later.

The Finnish Legal Register's data on implemented animal keeping bans are secret and are only disclosed to the persons to whom they have been implemented and to certain officials. The bans in the two countries are essentially different, so that they can be recognized in the same way in the two neighbouring countries. Therefore, even if Estonia wants to recognize the ban on animal keeping imposed in Finland as an additional penalty, this is not possible under the current conditions. Now, it is only possible to impose a ban on animal keeping when imposing a penalty on persons who have been banned in Finland for violating the Estonian Animal Protection Act. Unfortunately, this is imposed extremely rarely in Estonia.

KASUTATUD ALLIKAD

Kasutatud õigusaktid

1. Euroopa Liidu põhiõiguste harta. – ELT C 183 30.03.2010, lk 389 jj. 44.
2. Euroopa Liidu toimimislepingu konsolideeritud versioon. – ELT C 202, 7.6.2016, p. 1–388.
3. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 4/2009, 18. detsember 2008, kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes. – ELT L 7, 10.1.2009, p. 1–79.
4. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 44/2001, 22. detsember 2000, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades – EÜT L 12, 16.1.2001, p. 1–23.
5. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 655/2014, 15. mai 2014 millega luuakse pangakontode Euroopa arestimismääruse menetlus, et hõlbustada võlgade piiriülest sissenõudmist tsiviil- ja kaubandusajades ELT L 189, 27.6.2014, p. 59–92.
6. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 805/2004, 21. aprill 2004, millega luuakse Euroopa täitekorraldus vaidlustamata nõuete kohta. – ELT L 143, 30.4.2004, p. 15–39.
7. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 861/2007, 11. juuli 2007, millega luuakse Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetlus. – ELT L 199, 31. 7. 2007, lk 1-22. 41.
8. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus nr 864/2007, 11. juuli 2007, lepinguvälistes võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta. – ELT L 199, 31.07.2007, lk 40- 49. 42.
9. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 1215/2012, 12. detsember 2012, kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (uuesti sõnastatud) ELT L 351, 20.12.2012, p. 1–32.
10. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 1896/2006, 12. detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsumenetlus. – ELT L 399, 30.12.2006, lk 1-32. 40.
11. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2017/1132, 14. juuni 2017, äriühinguõiguse teatavate aspektide kohta (kodifitseeritud tekst) (EMPs kohaldatav tekst) - ELT L 169, 30.6.2017, p. 46–127.

12. European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), Good practice guide on enforcement of judicial decisions CEPEJ(2015)10. – Kättesaadav: <https://rm.coe.int/european-commission-for-the-efficiency-of-justice-cepej-good-practice-/16807477bf> (23.04.2025).
13. Karistusseadustik – RT I, 12.12.2024, 6.
14. Kohtutäiturimäärustik – RT I, 21.02.2025, 12.
15. Konventsioon, 14. juuni 1985, millega rakendatakse 14. juuni 1985.aasta Schengeni lepingut Beneluxi Majandusliidu riikide, Saksamaa Liitvabariigi ja Prantsuse Vabariigi valitsuste vahel sõlmitud Schengeni lepingut kontrolli järkjärgulise kaotamise kohta nende ühispiiridel. – ELT L 239, 22/09/2000 lk 19-62.
16. Laki eläintenpitokieltoekisterista. – Kättesaadav: [21/2011 | Lainsäädäntö | Finlex](#) (23.04.2025).
17. Laki liiketoimintakiellosta. – Kättesaadav: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1985/19851059> (23.04.2025).
18. Laki velan vanhentumisesta. – Kättesaadav: https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2003/728#sec_13av20141126_heading (24.04.2025).
19. Leping Belgia Kuningriigi, Taani Kuningriigi, Saksamaa Liitvabariigi, Kreeka Vabariigi, Hispaania Kuningriigi, Prantsuse Vabariigi, Iirimaa, Itaalia Vabariigi, Luksemburgi Suurhertsogiriigi, Madalmaade Kuningriigi, Austria Vabariigi, Portugali Vabariigi, Soome Vabariigi, Rootsi Kuningriigi, Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi (Euroopa Liidu liikmesriikide) ning Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi vahel Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi ühinemise kohta Euroopa Liiduga. – RT II 2004, 3, 8.
20. Loomakaitseadus. – RT I, 27.09.2023, 9.
21. Nõukogu määrus (EÜ) nr 4/2009, 18. detsember 2008, kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes. – ELT L 7, 10.1.2009, p. 1–79.

22. Nõukogu määrus (EL) 2019/1111, 25. juuni 2019, mis käsitleb kohtualluvust, abieluasjade ja vanemliku vastutusega seotud kohtuasjades tehtud lahendite tunnustamist ja täitmist ning rahvusvahelisi lapserööve (uuesti sõnastatud). – ELT L 178, 2.7.2019, p. 1–115.
23. Pankrotiseadus. – RT I, 14.03.2025, 17 v.
24. Rikoslaki. – Kättesaadav: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1889/39-001> (23.04.2025).
25. Saksa Põhiseadus – Kättesaadav: <https://www.bundestag.de/gg> (23.04.2025).
26. TSIVIIIL- ja kaubandusajade kohtualluvuse ning neid käsitlevate kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise konventsioon (Lugano konventsioon) OJ L 339, 21.12.2007, p. 3–41.
27. Tsiviil- ja kaubandusajades tehtud välisriigi kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise konventsioon, 2 juuli 2019, ELT L 187, 14.7.2022, p. 4–15.
28. Tsiviilkohtumenetluse seadustik - RT I, 03.04.2025, 2.
29. Täitemenetluse seadustik. – RT I 2005, 27, 198. 47.
30. Ulosottokaari. – Kättesaadav: <https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/2007/705>.
31. Välisriigis määratud ärikelde tunnustamine Eestis. JMm 27.05.2009 nr 17 - RTL 2009, 45, 612.
32. 1968 Brussels Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters (Consolidated version) OJ L 299, 31.12.1972, p. 32–42 (1968 Brüsseli konventsioon).

Kasutatud kirjandus

33. Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (uuesti sõnastatud) COM/2010/0748 final.
34. Gutman, K. (2019). The Essence of the Fundamental Right to an Effective Remedy and to a Fair Trial in the Case-Law of the Court of Justice of the European Union: The Best Is Yet to Come? German Law Journal, 20(6), 884–903. – Kättesaadav: doi:10.1017/glj.2019.67 (27.04.2025).

35. Hess, B., Pfeiffer, T., P., Bever M., Interpretation of the Public Policy Exception as referred to in EU Instruments of Private International and Procedural Law. Directorate General for Internal Policies. 2011. – Kättesaadav: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2011/453189/IPOL-JURI_ET\(2011\)453189_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2011/453189/IPOL-JURI_ET(2011)453189_EN.pdf)
36. Keresteš, T. Public Policy in Brussels Regulation I: Yesterday, Today and Tomorrow. LEXONOMICA Vol. 8, No. 2, pp. 77-91, 2016.
37. Kirkutis, M., Višinskis, V. Problems of Recognition of Foreign Judgments and res judicata in European Union. Socrates. 2(20). 75–83. 2021. – Kättesaadav: <https://doi.org/10.25143/socr.20.2021.2.075-083> (23.04.2025).
38. Kirkutis, M., Višinskis, V., Čuveljak, J. The concept of a judgment under The Brussels I bis Regulation. International Comparative Jurisprudence Vol. 9 No. 1. 2023. – Kättesaadav: <https://cris.mruni.eu/cris/entities/publication/bf049804-d871-4d9f-a774-8de6a7305515> (23.04.2025).
39. Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, Nõukogule ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele nõukogu määruse (EÜ) nr 44/2001 (kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades) kohaldamise kohta. – Kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009DC0174> (23.04.2025).
40. Kramer, X., Ontanu, A., Rooij, MJ., Themeli, E., Haanemaayer, K. The application of Brussels I (Recast) in the legal practice of EU Member States. 2018. – Kättesaadav: <https://www.asser.nl/media/5018/m-5797-ec-justice-the-application-of-brussels-1-09-outputs-synthesis-report.pdf> (23.04.2025).
41. Kuipers, J-J. The Right to a Fair Trial and the Free Movement of Civil Judgments. Croatian Yearbook of European Law and Policy 6(6). – Kättesaadav: https://www.researchgate.net/publication/324933611_The_Right_to_a_Fair_Trial_and_the_Free_Movement_of_Civil_Judgments (26.04.2025).
42. Mulla, M. Exequatur menetlus Euroopa Liidu liikmesriigi kohtulahendi täitmise protsessis ning selle võimalik kaotamine Brüssel I määrusest. Magistritöö. Tartu, 2012.

43. Mostowik, P., & Figura-Góralczyk, E. *Ordre public* and non-enforcement of judgments in intra-EU civil matters: remarks on some recent Polish-German cases. *Journal of Private International Law*, 18(2), 317–336, 2022. – Kättesaadav: <https://doi.org/10.1080/17441048.2022.2097214> (23.04.2025).
44. Mousmouti, M. jt. *EU Enforcement atlas. Civil enforcement in the EU: a comparative overview*. 2021.
45. Saare, K. jt. *Ühinguõigus I*. Tallinn: Juura 2016, vnr 879, 1212.
46. Schütze, R. „Chapter 6. European Law II: Nature—Primacy/Pre-emption.“ *European Constitutional Law* (3rd ed). Oxford: Oxford University Press. 2021.
47. Torga, M. „Euroopa Liidu tasandil tsiviilkohtumenetlust reguleerivate määruste rakenduspraktika: Balti riikide kogemus“. *Uurimus. Balti riikide kogemus (Eesti osa)*. 2012.
48. Torga, M., Sarv, J. Äri- ja ettevõtluskeeldude piiriülene mõju. *Juridica* 2017/8, lk 553.
49. Werderitsch, L. *Enforcing Foreign Judgements In The European Union: A New Approach by the European Court Of Justice*. *NYU Journal of International Law and Politics*. 2024.
50. Õiguskaitse kättesaadavust käsitleva Euroopa õiguse käsiraamat. Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet ja Euroopa Nõukogu. 2016.

Kasutatud kohtupraktika

51. BGH, Beschluss vom 19. Juli 2018 – IX ZB 10/18 –, juris. – Kättesaadav: <https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=86838&pos=0&anz=1>
52. EKo 49/84, *Debaecker ja Plouvier*, ECLI:EU:C:1985:252.
53. EKo C-522/03 *Scania Finance France SA vs. Rockinger Spezialfabrik für Anhängerkupplungen GmbH & Co*, ECLI:EU:C:2005:606.
54. EKo C-7/98, *Dieter Krombach v André Bamberski*, ECLI:EU:C:2000:164.

55. EKo C-38/98, *Régie nationale des usines Renault SA v Maxicar SpA and Orazio Formento*, ECLI:EU:C:2000:225.
56. EKo C- 386/17, *Stefano Liberato vs. Luminita Luisa Grigorescu*, ECLI:EU:C:2019:24.
57. EKo C-420/07, *Meletis Apostolides vs. David Charles Orams, Linda Elizabeth Orams*, ECLI:EU:C:2009:271.
58. EKo C-568/20, *J v. H Limited*, ECLI:EU:C:2022:264.
59. EK C-568/20, *J v. H Limited*, ECLI:EU:C:2022:264, kohtujurist P. Pikamäe seisukoht.
60. EKo C-633/22, *Real Madrid Club de Fútbol, AE vs. EE, Société Éditrice du Monde SA*, ECLI:EU:C:2024:843.
61. RKKKo 3-1-1-18-17.
62. RKKKm 1-18-1170.
63. RKTkm 3-2-1-124-09
64. TlnRnKo 2-20-18434.
65. TlnRnKo 2-16-16033.
66. Helsingin HO 5.10.2022, HelHO:2022:3 – Kättesaadav: <https://www.finlex.fi/fi/oikeuskaytanto/hovioikeudet/2022/helsinki/1320?language=fin> (25.04.2025).
67. Vaasan HO 1.10.2015 VaaHO:2015:9 – Kättesaadav: <https://www.finlex.fi/fi/oikeuskaytanto/hovioikeudet/2015/vaasa/462?language=fin> (25.04.2025).

Muud allikad

68. Euroopa Inimõiguste Kohus. Guide on Article 13 of the European Convention on Human Rights. Kättesaadav: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_13_eng (27.04.2025).
69. COUNCIL OF EUROPE COMMITTEE OF MINISTERS Recommendation Rec(2003)17. – Kättesaadav: <https://search.coe.int/cm?i=09000016805df135> (25.04.2025).

70. CEPEJ Guidelines for a Better implementation of Existing Council of Europe's Recommendation on Enforcement – Kättesaadav: <https://rm.coe.int/european-commission-for-the-efficiency-of-justice-cepej-good-practice-/16807477bf> (25.04.2025).
71. Eesti Statistikaamet. Kas eestlasi on maailmas üle või alla miljoni?. 22.02.2023. – Kättesaadav: <https://rahvaloendus.ee/et/uudised/kas-eestlasi-maailmas-ule-voi-alla-miljoni> (23.04.2025).
72. Eesti Statistikaamet. RV0213U: RAHVAARVU MUUTUSE KOMPONENDID. – Kättesaadav: https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvastik_rahvastikunaitajad-ja-koosseis_rahvaarv-ja-rahvastiku-koosseis/RV0213U/table/tableViewLayout2 (23.04.2025).
73. Eesti Statistikaamet. Täna ja 20 aastat tagasi: milliste Euroopa Liidu riikide kodanikud elavad Eestis?. 14.05.2024 – Kättesaadav: <https://stat.ee/et/uudised/tana-ja-20-aastat-tagasi-milliste-euroopa-liidu-riikide-kodanikud-elavad-eestis> (23.04.2025).
74. Sandri, E. Fundamental Rights Come Off the Bench: Manifest Breaches of Fundamental Rights as a Public Policy Exception in the Real Madrid Case, VerfBlog, 2024/10/31. – Kättesaadav: <https://verfassungsblog.de/fundamental-rights-come-off-the-bench/> (25.04.2025).
75. The CJEU on Double Exequatur. The European Association of Private International Law Blog. – Kättesaadav: <https://eapil.org/2022/04/08/the-cjeu-on-double-exequatur/> (23.04.2025).
76. Tilastokeskus. Eläintenpitokieltoon määrätyt. – Kättesaadav: https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_syyttr/statfin_syyttr_pxt_126q.px/table/tableViewLayout1/ (23.04.2025)
77. Tilastokeskus. Liiketoimintakieltoon määrätyt. – Kättesaadav: https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_syyttr/statfin_syyttr_pxt_126u.px/ (23.04.2025).
78. E-äriregister. Kehtivad äri- ja ettevõtluskeelud. – Kättesaadav: <https://ariregister.rik.ee/est/tradeban?type=enterprise> (22.04.2025).

79. Oikeusrekisterikeskus. Tietosuojaseloste ja seloste käsittelytoimista. – Kättesaadav: <https://www.oikeusrekisterikeskus.fi/material/collections/20200608143740/7HxIPC19N/E/laintenpitokieltorekisteri.pdf> (23.04.2025).
80. Parkkari, J. Yle selvitti: Suomalaiset talousrikolliset kiertävät liiketoimintakieltoa Viron kautta. 13.03.2024. – Kättesaadav: <https://yle.fi/a/74-20077910> (25.04.2025).